

Per 586/2002

10025704,16

GORJSKA KNJAZNICA

COBISS

Časopis o Gori, Gorjankah in Gorjanih

LETNIK IV, ŠTEVILKA 16, PREDMEJA, MAREC 2002

GORA

KOLAJNA!!

V marčni številki časnika Gora v letu 2002 smo se, tako kot druga leta, podrobneje posvetili smučarskim dosežkom članov Društva Gora. Saj veste, zima ja čas, ko Gorjani kujejo kolajne. Tokrat pa smo tudi zaobrnilo ustaljeni vrstni red rubrik v časopisu in na začetek postavili smučarijo – razlog je bronasta kolajna s svetovnega mladinskega prvenstva v telemarku na Norveškem!

Klemen Žonta (foto Primož Brečelj)

Nepričakovani uspeh še ne petnajstletnega Klemna Žonta s Predmeje je zagotovo največji tekmovalni dosežek Društva Gora, in spominja na zlate čase smučarskih skokov na Gori z vrhuncem, imenitnim dosežkom Stanka Velikonje v Obersdorfu. Tudi sicer se Primorska ne more pohvaliti s prav velikim številom kolajn z največjih smučarskih tekmovanj (še celo srebrni olimpijec Jure Franko je po očetu Matiji Gorenjec). In kot se za uspehe na velikih tekmovanjih spodobi, je tudi celotna gorjanska odprava z bronastim Klemnom doživela nepozaben sprejem. Že pred napovedano uro se je Na Hotelu, pred prostori krajevne skupnosti Predmeja, zbirala množica ljudi, sorodnikov, prijateljev in drugih Gorjanov ter ljubiteljev Gore, ki so želeli stisniti roko mladim športnikom in iz prve roke slišati, kaj vse se je dogajalo tam gori visoko na severu. Ali kot je v svojem pozdravnem nagovoru dejal predsednik krajevne skupnosti Predmeja Dušan Bizjak: »Gorjani smo pred sto in več leti z Norveške dobili prve smuči, zdaj pa smo jim šli tja gor pokazat, kako se ta reč uporablja!« Predmejski 'župan' je seveda požel viharen aplavz, prav tako kot njegov otlški kolega David Likar ali podžupan občine Ajdovščina Miloš Bizjak: »To je po plesalcu Miši Cigoju že druga mladinska kolajna s svetovnega prvenstva za ajdovsko občino v kratkem času, kar pomeni, da je v občini zavel nov veter in da zahteva dodatno vzpodbudo. Prepričan sem, da bo Gora pri tem odigrala vidno vlogo!« Na vrsti so bili seveda vtisi tekmovalcev – bronasti Klemen Žonta je priznal, da je potihem cilj al na kolajno, toda samo potihem: »Na startu nisem mislil na nič drugega, kot na to, da progo odpeljem čim hitreje, potem pa bo, kar bo.«

Klemen Žonta je rojen septembra 1987, obiskuje osmi razred otlške šole in je odličen učenec, zato bo teden dni odsotnosti od pouka zlahka nadoknadil in ravnatelj Rajko Ipavec je na sprejemu zatrdil, da je bronasta kolajna sama po sebi zadostno opravičilo. Klemen je tudi vsestranski športnik, v predmejskem klubu je najprej začel s smučarskimi skoki, pred tremi leti pa presedlal na telemark. Doslej se lahko pohvali z dvema srebrnima kolajnama z državnih prvenstev (lani in letos). Morda ni zanemarljivo, da je Klemen zmagal med dečki na letošnjem Filipovem teku, v skokih pa je bil takoj za legendarnim Igorjem Polancem, drugi.

Šestnajstletnika Rok Mikuž iz Gozda in Matej Čibej s Predmeje, dijaka novogoriškega tehniškega centra, sta bila navdušena nad lepotami in prostranstvi Norveške, predvsem pa nad debelino snežne odeje. S sedemnajstimi leti je bil najstarejši v odpravi Damjan Vidic s Predmeje, ki se v

Mladinska reprezentanca Slovenije v telemarku (foto Slavko Mikuž)

Postojni šola za gozdarskega tehnika in je tekmovanja na prvenstvu ocenil kot zelo težavna, celotno odpravo pa kot enkratno, resda zelo naporno doživetje. Njegov oče Slavko Vidic je uspeh na Norveškem pripisal neverjetnemu napredku celotne skupine v letošnjem letu, predvsem po pripravah v Mariboru. Tedaj so se Gorjani zelo približali Sergeju Primožiču, ki je svoje mojstrstvo potrdil tudi na Norveškem, saj se je v Kranj vrnil z eno zlato in eno bronasto medaljo. Sergija je na Predmejo pripeljal direktor telemark reprezentance Urban Simčič, ki je bil nadvse zadovoljen z rezultati reprezentance in deležem Gore v njej. Naši mladi tekmovalci so se potem zahvalili predsedniku društva Gora Urošu Velikonji in Rokovemu očetu Slavku Mikužu, ki sta prevzela veliko odgovornost in mladce odpeljala na dolgo pot, po starševsko skrbela zanje in odigrala še trenersko vlogo. Z očmi in ušesi sta zgodbe z Norveške v dvorani požirala še dva člana telemark sekcije društva Gora – Nejc Vidmar z Otlice je z dvanajstimi leti še premlad za takšno tekmovanje, njegova vrstnica Anja Rijavec z Lokvi pa je vrlim fantom podelila šopke zvončkov. Med nagradami za imeniten dosežek je bila tudi torta, ki jo je v ta namen pripravil gorjanski slaščičar Silvo Blaško (mimogrede – vsak dan se iz Ajdovščine povzpne do Otliskega okna!). Ob torti seveda ni manjkal niti kralj živali v različnih izvedbah, veselico pa je z glasbo začinil duo 'Pesek in sol'.

Zmagovalec Sergej Primožič je tudi prišel na Predmejo (foto Primož Breclj)

Tako je bilo ob vrnitvi gorjanskih fantov, toda do tja je vodila dolga in naporna pot. Želja po nastopu na najvišjem tekmovanju je v društvu Gora tlela že dlje časa, dokončno odločitev pa je sprejel upravni odbor društva z obrazložitvijo, da je perspektiva tekmovalnega telemarka na mladih, ki si tudi glede na rezultate letošnje sezone zaslužijo pot na svetovno prvenstvo. Upravni odbor je sprejel tudi finančno konstrukcijo odprave, vključno z dodatnim pridobivanjem pokroviteljev. Glede na dejstvo, da so na Norveškem cene živil vsaj trikrat višje kot v Sloveniji, se je odprava dobro založila s hrano, ki jo je celi odpravi v zadovoljstvo in slast pripravljala Slavko Mikuž, ki je bil sočasno tudi fotograf, kamerman in še kaj. Za časnik Gora je Slavko na kratko povzel glavna dogajanja s poti:

Na pot smo se podali v torek, 12. marca, zgodaj zjutraj, s Predmeje. Po vožnji skozi Avstrijo in Nemčijo smo se okrog polnoči v nemškem mestu Puttgarden vkrcali na trajekt za na Dansko, nato spet na trajekt in na Švedsko, po nočni vožnji skozi Švedsko smo v zgodnjih jutranjih urah prispeli na Norveško. Za kako urico smo se ustavili v glavnem mestu Oslu in si ogledali slovito skakalnico, Holmenkolln. Po treh urah vožnje smo v sredo ob 11. uri prispeli v mesto Aurdal. Kljub naporni vožnji (2000 kilometrov!) in neprespani noči so se fantje takoj odpravili na trening. Toda počitka ni bilo niti zvečer, saj je bilo treba pripraviti smuči za naslednji dan. V četrtek dopoldne so si vsi naši mladi tekmovalci na izbirnem treningu pridobili pravico nastopa na nočni tekmi za svetovni pokal, kjer so štartali v konkurenci z vso svetovno člansko elito, in to v isti skupini. Resnici na ljubo - imen svetovnega telemarka niso ogrozili. Kljub vsemu pa sta se naša tekmovalca Rok Mikuž in Klemen Žonta uspela prebiti skozi oba teka sicer zahtevnega veleslaloma na progi s 40 vratci in skoraj 40-metrsko skakalnico.

Rezultati veleslaloma (dva teka), v četrtek 14. marca 2002 (seštevek časa obeh tekov, za vsako napako pri vratih in za prekratek skok se doda eno sekundo, za doskok brez telemarka dve sekundi pribitka):

5. David Primožič	2:17:82
8. Urban Simčič	2:20:59
20. Jaka Jovan	2:26:50

37. Sergej Primožič	2:41:21
43. Klemen Žonta	2:53:39
46. Rok Mikuž	2:57:94

Glede na dejstvo, da je bilo na startu v moški konkurenci 67 tekmovalcev, je uspeh dveh fantov z Gore res nad pričakovanji, saj sta bila Rok in Klemen daleč najmlajša tekmovalca v tej skupini najboljših telemarkarjev sveta. Treba je namreč vedeti, da je bilo prvo svetovno mladinsko prvenstvo v telemarku združeno s finalom svetovnega pokala v telemarku za člane. Zaključnih tekmovalj za svetovni pokal sezone 2001/2002 so se udeležili člani slovenske članske reprezentance v sestavi David Primožič, Urban Simčič (tudi direktor slovenske telemark reprezentance) in Jaka Jovan.

Rezultati veleslaloma, petek 15. marca 2002,

člani:

5. Urban Simčič	2:22:08
10. David Primožič	2:24:18
18. Jaka Jovan	2:28:06

V petek, 15. marca, se je z veleslalomom pričelo svetovno mladinsko prvenstvo v telemarku. Nastopilo je vseh šest članov slovenske reprezentance. Mladinke in mladinci so nastopili na nekoliko skrajšani progi s 35 vratci in skokom. Pri mladinkah se je Dora Štuhec dobro odrezala in končala tekmovalje na petem mestu (po prvem teku je celo vodila).

mlajši mladinci:

1. Sergej Primožič	1:19:30
3. Klemen Žonta	1:36:24

mladinci:

25. Rok Mikuž	1:33:50
27. Damjan Vidic	1:37:20
28. Matej Čibej	1:39:06

V soboto pa so imeli člani nastop v telemark klasik sprintu (kombinacija spusta, veleslaloma, skoka, na koncu proge obrat za 360 stopinj in 200 m teka po grbinah in klancu navzgor), mladinci pa v telemark klasiku (enako kot člani, le da imajo mladinci samo en tek, člani pa dva).

Rezultati:

člani

5. David Primožič	2:07:20
20. Jaka Jovan	2:17:40
21. Urban Simčič	2:18:21

mladinke:

4. Dora Štuhec

mladinci:

3. Sergej Primožič	1:12:20
8. Klemen Žonta	1:22:82
10. Rok Mikuž	1:30:35
12. Matej Čibej	1:33:26
13. Damjan Vidic	1:51:46

Slovenci so na Norveškem dihali kot eden (foto Slavko Mikuž)

Nastop v svetovni konkurenci je pokazal, kje imajo mesto slovenski tekmovalci. Priznati moramo, da smo pričakovali manj, saj naši tekmovalci nimajo dobre tekmovalne opreme, nimajo možnosti treningov, so pa kljub temu pokazali veliko in dosegli lepe rezultate. Veliko pohval smo slišali tudi od direktorjev in trenerjev ekip vseh držav, saj so bili presenečeni nad znanjem in pogumom naših fantov.

Pokazala se je tudi pot za naprej - za doseganje še boljših rezultatov bo potrebno veliko več dela z ekipo – suhi poletni treningi pod strokovnim vodstvom, poletni treningi na ledenikih pred začetkom sezone, pravočasni treningi mladincev pred začetkom sezone. Dopolniti in posodobiti bo treba tudi tekmovalno opremo. Upamo, da bo odziv pokroviteljev ugoden in da bo tako omogočeno delo z mladimi.

Pokroviteljem, ki so nam omogočili nastop na prvem svetovnem mladinskem prvenstvu v telemarku, so se sredstva že obrestovala. Še enkrat hvala!

Besedovanja, da ni več daleč dan, ko bodo Gorjani uspeli premagati tudi favoriziranega Sergeja Primožiča (mlajšega brata nosilca treh kolajn z letošnjega svetovnega pokala - srebrne v skupnem seštevku ter srebrne in bronaste v posamičnih disciplinah - Davida Primožiča), so se kaj kmalu uresničila. Že na naslednji, to je peti tekmi za slovenski pokal na Rogli, je moral Kranjčan priznati premoč kar dveh Gorjanov. Svojo imenitno formo je še potrdil nosilec bronaste kolajne Klemen Žonta, ki je za sekundo ugnal Roka Mikuža, zanimivo, Damjan Vidic in Matej Čibej sta si s povsem enakim časom razdelila četrto mesto, Nejc Vidmar je bil peti.

V točkovanju za Barcaffe ski open je pred finalno tekmo Društvo Gora na devetem mestu med 36 sodelujočimi klubi (skupaj z alpinci).

Podrobnejši rezultati tekmovanja za slovenski pokal:

1. tekma, ROGLA, 22. decembra 2001

telemark dečki

1. PRIMOŽIČ Sergej	TELEMARK KLUB KRANJ
2. ČIBEJ Matej	GORA PREDMEJA
3. VIDIC Damjan	GORA PREDMEJA
4. ŽONTA Klemen	GORA PREDMEJA
5. MIKUŽ Rok	GORA PREDMEJA
6. VIDMAR Nejc	GORA PREDMEJA

telemark moški

1. PRIMOŽIČ David	TELEMARK KLUB KRANJ
10. VIDIC Slavko	GORA PREDMEJA

2. TEKMA, STARI VRH, 13. januarja 2002

telemark deklice

1. FRUMEN Tinca	TELEMARK KLUB KRANJ
2. RIJAVEC Anja	GORA PREDMEJA

telemark dečki

1. ČIBEJ Matej	GORA PREDMEJA
2. MIKUŽ Rok	GORA PREDMEJA
3. ŽONTA Klemen	GORA PREDMEJA
4. VIDIC Damjan	GORA PREDMEJA
5. VIDMAR Nejc	GORA PREDMEJA

Gorjani v Meki skakalnega športa - Holmenkoln
(foto Slavko Mikuž)

Klemen, Damjan in Matej zgoraj, Rok in Sergej
spodaj (foto Slavko Mikuž)

telemark ženske

3. BLAŠKO Barbara GORA PREDMEJA

telemark moški

1. JOVAN Jakob TELEMAR KLUB KRANJ
5. VELIKONJA Uroš GORA PREDMEJA

3. TEKMA, KRANJSKA GORA, 27. januarja 2002

telemark deklice

2. RIJAVEC Anja GORA PREDMEJA

telemark dečki

1. PRIMOŽIČ Sergej TELEMAR KLUB KRANJ
2. MIKUŽ Rok GORA PREDMEJA
3. ŽONTA Klemen GORA PREDMEJA
4. ČIBEJ Matej GORA PREDMEJA
5. VIDIC Damjan GORA PREDMEJA
6. VIDMAR Nejc GORA PREDMEJA

telemark ženske

1. PRIVŠEK Katarina TELEMAR KLUB KRANJ
2. BLAŠKO Barbara GORA PREDMEJA

4. TEKMA; KOBLA, 9. februarja 2002

telemark deklice

1. RIJAVEC Anja GORA PREDMEJA

telemark dečki

1. PRIMOŽIČ Sergej TELEMAR KLUB KRANJ
2. VIDIC Damjan GORA PREDMEJA
3. ŽONTA Klemen GORA PREDMEJA
4. MIKUŽ Rok GORA PREDMEJA
5. VIDMAR Nejc GORA PREDMEJA
6. ČIBEJ Matej GORA PREDMEJA

telemark ženske

1. BLAŠKO Jana GORA PREDMEJA

telemark moški

1. DOLENEC Matjaž TELEMAR KLUB KRANJ
2. BLAŠKO Arsen GORA PREDMEJA
3. KRIVEC Zlatko GORA PREDMEJA
4. BLAŠKO Leo GORA PREDMEJA
5. VIDIC Slavko GORA PREDMEJA

Anja Rijavec je za svoje sotekmovalce nabrala zvončke (foto Primož Brecelj)

Tudi torta ni smela manjkati (foto Primož Brecelj)

5.tekma, ROGLA, 24. marca 2002

telemark deklice

2. RIJAVEC Anja GORA PREDMEJA

telemark dečki

1. ŽONTA Klemen GORA PREDMEJA
2. MIKUŽ Rok GORA PREDMEJA
3. PRIMOŽIČ Sergej TELEMAR KLUB KRANJ
4. ČIBEJ Matej GORA PREDMEJA
VIDIC Damjan GORA PREDMEJA
6. VIDMAR Nejc GORA PREDMEJA

Bob steza ali cesta na Norveškem? (foto Slavko Mikuž)

SKUPNI VRSTNI RED ZA POKAL SLOVENIJE PO PETIH TEKMAH

telemark deklice

Mes.	Priimek in Ime	Rojstvo	Sponzor	Točk
1.	RIJAVEC Anja	1989	GORA PREDMEJA	340
2.	FRUMEN Tina	1986	TELEMAR KLUB KRANJ	260
3.	ŠTUHEC Dora	1986	BRANIK	100

telemark dečki

Mes.	Priimek in Ime	Rojstvo	Sponzor	Točk
1.	PRIMOŽIČ Sergej	1986	TELEMAR KLUB KRANJ	360
2.	MIKUŽ Rok	1986	GORA PREDMEJA	346
3.	ČIBEJ Matej	1986	GORA PREDMEJA	337
4.	ŽONTA Klemen	1987	GORA PREDMEJA	335
5.	VIDIC Damjan	1985	GORA PREDMEJA	301
6.	VIDMAR Nejc	1989	GORA PREDMEJA	243

telemark ženske

Mes.	Priimek in Ime	Rojstvo	Sponzor	Točk
1.	PRIVŠEK Katarina	1971	TELEMAR KLUB KRANJ	200
2.	BLAŠKO Barbara	1974	GORA PREDMEJA	140
3.	BOGATAJ Tina	1977		100
4.	PIVŠEK Katarina	1971	TELEMAR KLUB KRANJ	100
5.	BLAŠKO Jana	1979	GORA PREDMEJA	100
6.	DOBRIN Lučka	1976	AVTODELTA	80

telemark moški

Mes.	Priimek in Ime	Rojstvo	Sponzor	Točk
1.	JOVAN Jakob	1978	TELEMAR KLUB KRANJ	315
2.	PRIMOŽIČ David	1977	TELEMAR KLUB KRANJ	300
3.	DOLENEC Matjaž	1983	TELEMAR KLUB KRANJ	246
4.	KUNSTELJ Iztok	1975	TELEMAR KLUB KRANJ	175
5.	SIMČIČ Urban	1975	TELEMAR KLUB KRANJ - BATIK	140
6.	ŠINK Luka	1976		131
7.	VIDIC Slavko	1956	GORA PREDMEJA	85
8.	BLAŠKO Arsen	1973	GORA PREDMEJA	80

9.	FRUMEN Nejc	1982	TELEMARK KLUB KRANJ	60
10.	KRIVEC Zlatko	1955	GORA PREDMEJA	60
11.	BLAŠKO Leo	1971	GORA PREDMEJA	55
12.	DOLENC Matjaž	1981	TELEMARK KLUB KRANJ	55
13.	VELIKONJA Uroš	1967	GORA PREDMEJA	51

FAI DELLA PAGANELLA

Čibejeva skupina društva Gora je sodelovala tudi na festivalu telemarka, ki so ga že desetič pripravili v italijanskem smučarskem središču Fai della Paganella. Organizatorji so pripravili bogat program dogajanj z vrhuncem v soboto zvečer. Na snežnem stadionu so se velikemu številu gledalcev predstavile različne smučarske skupine. Gorjani so poželi s skupinsko vožnjo velik aplavz, dodatno odobravanje pa še s kuhanjem polente, ki so jo skupaj z vipavskim vinom delili med obiskovalce. V Paganelli je sočasno potekalo tudi srečanje nekdanjih smučarskih zvezd, ki so se pomerile v slalomu in veleslalomu.

Gasilska pred nočno prireditvijo (foto Matej Pelicon)

Med dosedanjimi udeleženci lahko v spominski knjigi odkrijemo takšna imena kot so Toni Sailer, Peter Müller ali Piero Gros. Italijanska država prireditvi namenja znatna sredstva, zato si lahko organizatorji, domače društvo telemarkerjev, privoščijo kar razkošno prireditev. Ob desetem jubileju je bilo cekinov še nekaj več in tako ni bil nihče od udeležencev ne lačen ne žejen.

Smučarske legende se vsako leto na isti progi pomerijo v slalomu in veleslalomu, medtem ko se

tekmovanja telemarkarjev razlikujejo iz leta v leto. In vsakič pride v turistično vas z 800 prebivalci na 1000 metrih v strmih stenah nad dolino Adiže pisana in svojevrstna družčina ljubiteljev telemarka od vsepovsod. Zaradi pomanjkanja snega oziroma negotovosti v zvezi z njim letos v Paganelli ni bilo toliko udeležencev iz domovine telemarka kot običajno. Bližnji (s Predmeje je do Paganelle dobrih 400 kilometrov) pa so prišli in uživali na dobro pripravljenih progah, saj je zapadlo ravno dovolj snega. Toda ker so telemarkarji rahlo odbiti profili, so pogrešali smučanje izven urejenih prog (fuori pista), po strminah in prepadnih stenah in čez protiplazne ograje. Letos, ko ni bilo veliko snega, smo se lahko samo čudili, kje vse so prejšnja leta smučali prostopetniki.

Telemarkarji so ob vpisu dobili načrt smučišč z vrisanimi postojankami, pri katerih se je bilo treba zbrati ob določeni uri. Termini so sovpadali z obroki, se pravi z dopoldansko in popoldansko malico in kosilom. Na štartno številko so orgnizatorji pri vsaki koči pritisnili štipiljko s po tremi črkami prireditve, ki se imenuje SKIRAMELA (torej SKI RAM ELA). Celoten napis je naslednjega dne konkuriral v žrebanju nagrad, kjer pa Gorjani niso imeli srečne roke. Edina nagrada je bila steklenica lokalne pijače Parampampoli, ki je prav neverjetna mešanica rdečega vina iz okolice Trenta, medu, kave in še česa. Tudi v tekmovalnem delu člani Društva Gora niso imeli sreče, tako da so tudi tu ostali na Parampampoliju.

Sicer pa je telemarku prijazen kraj je dobil ime po bukvah, ki da so značilne za ta okoliš, čeprav je območje smučišč do gozdne meje v glavnem poraščeno s smrekami in višje gori z rušjem. Vrh Paganelle je gol, najbrž tudi zaradi vetrov, ki znajo čez vršac z več kot dva tisoč metri nadmorske višine kar močno povleči. V takšnem primeru je v tolažbo še vedno dovolj veliko število zavetnih prog (skupaj 25 naprav, največ sedežnic,

za 50 kilometrov prog), medtem ko je v lepem vremenu smučanje z vrha prava poezija, razgled daleč naokrog pa imeniten, še posebno zato, ker je dolino tokrat zastiralo morje goste megle, iz katere so se dvigali s soncem obsijani vrhovi Dolomitov v vseh svojih čarobnih barvah.

Italijani so še enkrat dokazali, da znajo izpeljati očem vsečne prireditve, saj so pester večer začinili z razkošnim ognjemetom, medtem ko je občinstvo zabaval tudi lokalni jodlar, očitno velika glasbena zvezda. Ob domačih smučarskih učiteljih, mladih tekmovalcih tamkajšnjega kluba, domačih telemarkarjih (ki so se zaradi pustnega časa prelevili v smučarske bin Ladne), vseh gostujočih skupinah, so svojo predstavitev doživeli tudi vodniki psov, ki jih uporabljajo pri reševanju iz vode. Naokrog je namreč kar precej jezer, ki znajo neprevidnim turistom predstavljati nevarno past. No, gorjanska ekspedicija se je na snežnem stadionu in pod številnimi reflektorji predstavila v treh odsekih. Čibejeva skupina je bila zaradi skupinske vožnje, zaokroženega izgleda in tudi tradicije nastopanja v tem kraju tolpo pozdravljena, predsednik društva Uroš Velikonja pa je s sodobno opravo spektakularno izvedel brezhiben skok s slovensko zastavo v roki. Uroš je namreč že pred prireditvijo neumorno preizkušal neugodno skakalnico in nekajkrat zelo trdo pristal na hrbtu. Tudi stoječi del posadke je bil na očeh, saj je v ciljni areni kaj kmalu prijetno zadišalo po tradicionalni polenti s košenino.

Da se polenta ni prismodila, sta skrbela, Milanka in Brencelj (foto Matej Pelicon)

STARI VRH

Ker je bila Čibejeva skupina tisti vikend v tujini, je na tekmovanje v smučanju po starem na Stari vrh odpotovala le šesterica članov društva Gora. Skupaj z Batageljevo skupino pa so pobrali večino medalj. Na tretjem tekmovanju, ki ga je pripravilo društvo Rovtarji, je sodelovalo kar 82 tekmovalcev. Med dečki je zmagal Nejc Vidmar, Tine Vidmar je bil četrti. Pri deklicah je bila Anja Rijavec druga. Drugi je bil tudi Roman Blaško, v kategoriji lovcev. V skokih je šla na Otlico dvojna zmaga, saj sta zmagala oče in sin Franc in Nejc Vidmar, vsak v svoji kategoriji.

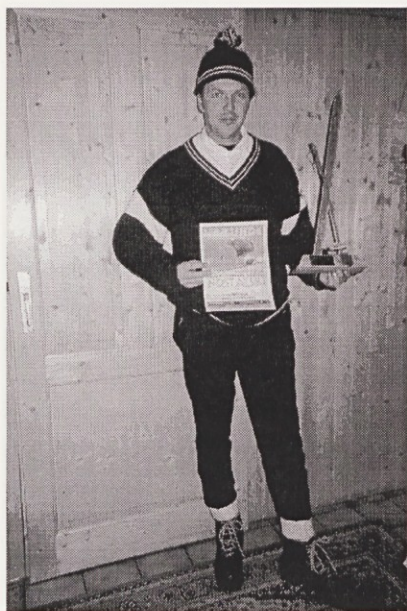
MUERZZUSCHLAG IN SEMMERING

Smučarski muzej v Muerzzuschlagu na avstrijskem Štajerskem, ki deluje pod okriljem FIS, je pripravil tradicionalno srečanje smučarjev po starem. V izteku smučišča Semmering, kjer so ženske slalomske tekme za svetovni pokal, je sodelovalo 70 smučarjev s pestro smučarsko opravo. V tekmi na izpadanje je bila uspešna tudi primorska oldtimerska odprava. Predsednik društva Gora Uroš Velikonja je dal ostalim članom pravi zgled, saj je osvojil tretje mesto v kategoriji smučarji z robniki. Andrej Batagelj iz Batageljeve skupine iz Ajdovščine je osvojil drugo mesto v kategoriji smučarji brez robnikov. To je že druga Uroševa velika lovorika, saj je lani zmagal na tekmovanju v Berchtesgadnu.

Eleganca ni vse, za zmago so potrebni tudi komolci (foto Matej Pelicon)

Tekmovanje je torej potekalo na smučišču Semmering, pod znamenitim prelazom Semmering, ki je poznan tudi po vratolomni izpeljavi železnice od Dunaja do Trsta. Večnadstropni viadukti, predori, mostovi in še kaj

*Predsedniku se zbirka nagrad veča
(foto Matej Pelicon)*

še danes jemljejo sapo in so prvorazredna turistična atrakcija. Smučišče Semmering se ponaša z mešanico družinskih in strmih prog, kabinsko žičnico in drugimi napravami, pa tudi progo za sankanje, deskarskim poligonom, otroškim snežnim vrtcem itd. Smučarija tod ni poceni, dnevna karta se bliža osmim tisočakom, prav kot na bližnjem smučišču Stuhleck, ki je morda še bolj atraktivno, daljše, s še več možnostmi za različne radosti na snegu željne obiskovalce. Tekmovanje 'Urkunde' je značilno po skupinskem startu štirih tekmovalk in tekmovalcev, pri čemer je odločilnega pomena dober start, tudi na račun prerivanja in oviranja. Tisti, ki so prišli kot prvi do prvega zavoja in zoženih vrat, so praviloma tudi prišli prvi navkreber in tudi v cilj, saj se potem v zadnjem spustu niso pustili prehiteti. Izjeme so bile pri padcih, ki na lesenih dilcah brez robnikov in trdem snegu niti niso bili poredki. Tako sta se Nana Vogrinc in Anja Zidarič tik pred ciljno črto zapletli in padli, saj sta želeli z roko v roko prečiti ciljno črto, kar je izkoristila domačinka in se uvrstila v drugi krog. V višji krog se namreč uvrsti samo po en tekmovalec. Do finala se je prebil tudi Uroš Velikonja in čeprav smo računali, da bi se glede na pripravljenost zavihtel prav na vrh, sta bila dva domačina močnejša. Igorju Polancu se prav zaradi prevelike miroljubnosti na startu ni uspelo uvrstiti v finale.

Podelitev nagrad je bila na trgu v Muerzzuschlagu, ki sodobnih smučišč sicer nima, zato pa bogato smučarsko zgodovino z izjemno zanimivim muzejem na čelu. Smuči in drugih pripomočkov je res veliko in so enkratna paša za oči. Videti je vse možne sisteme vezi, pa recimo tudi tri metre dolge in zelo ozke smuči ipd. To pa v mestecu ni edini muzej, saj je drugi posvečen skladatelju Brahmsu, ki je v kraju ustvarjal. Zelo v čislih imajo prebivalci še književnika Roseggerja in izumitelja ene od turbin, Kaplana. Izjemna znamenitost je tudi tamkajšnja cerkev. Večerno podelitev je spremljal pravi šov, saj so sočasno pripravili še tekmovanje v različnih spretnostih, ki jih morajo tekmovalci opraviti na dogah in na skoraj ledeni progi. Zmagovalec brezrobne kategorije dobi poleg lepo izdelanih modelov starih smuči še kip srebrnega teloha, s katerim pa se samo fotografira, saj mu ga vzamejo nazaj in ga prihranijo za drugo leto. Srebrni teloh je lovorika, za katero so se potegovali smučarji približno v istem času kot naši gozdarji v znameniti tekmi na Golak.

DRAŽVNO PRVENSTVO NA AREHU

Še bolj pester je bil vikend na prehodu iz februarja v marec, saj so člani društva Gora nastopali kar na štirih različnih prizoriščih. Peterica mladincev se je udeležila četrtega državnega prvenstva v telemarku na Pohorju. V sobotnem veleslalomu so se za Kranjčanom Sergejem Primožičem zvrstili Rok Mikuž, Damjan Vidic, Klemen Žonta, Matej Čibej in Nejc Vidmar. Tudi v disciplini telemark sprint je zmagal Primožič, sledili pa so mu Klemen Žonta, Rok Mikuž, Damjan Vidic, Matej Čibej in Nejc Vidmar. Med člani je bil Miran Stanovnik v veleslalomu peti, v sprintu pa ni nastopil, saj je v nedeljo sodeloval na partizanskih smučinah v Cerknem. Slavko Vidic je med veterani osvojil četrto in peto mesto.

Čibejeva skupina društva Gora je na nedeljo prvič sodelovala na srečanju smučarjev po starem v Walgrainu pri Flahavu v Avstriji, sedem članov društva pa se je udeležilo dvodnevnega festivala telemarka v italijanski Cortini d'Ampezzo.

FILIPOV TEK

Čeprav je skozi celo zimo slabo kazalo za izvedbo tradicionalnega Filipovega teka, se je narava usmilila in dober teden pred predvidenim terminom namenila Gori nekaj bele opojnosti, ravno dovolj, da so prizadevni organizatorji še lahko pripravili skakalnico in klasično prizorišče teka v Tihi dolini. Prireditev se lahko ponovno pohvali z visoko udeležbo, saj se je s točkami uvrstilo na tekmovalni seznam 72 nastopajočih iz večine slovenskih klubov, ki gojijo smučanje po starem, prišlo pa jih je še več. Prav tako je bil zadovoljiv odziv gledalcev, organizacija pa je bila v zadovoljstvo vseh že po običaju vzorna.

Po tekmovalni plati je bil 'prvi na vrhuncu', že po tradiciji, Uroš Sajovic, dobro izhodišče pa sta si pritekla člana telemark sekcije društva Gora Klemen Žonta in Damjan Vidic. Najštevilčnejša je bila ekipa Rovtarjev iz Škofje Loke, najstarejši udeleženec je bil domačin 80-letni Anton Žonta, medtem ko se je kot najstarejši čez skok pognal Rajmund Kolenc z Lokvi (letnik 1942).

Rezultati:

DEČKI IN DEKLICE

1. Klemen ŽONTA
2. Matej ŠUBIC
3. Anja RIJAVEC
4. Nejc VIDMAR
8. Tine VIDMAR

LOVCI IN GOZDARJI

1. Marjan URBIHA
2. Damjan VIDIC
3. Roman BLAŠKO
4. Franc VIDMAR

MOŠKI

1. Brane TAVČAR
2. Uroš SAJOVIC
3. Franc OBLAK
20. Matej ČIBEJ
21. Rajmund KOLENC
23. Anton ŽONTA
29. Franc BERNIK

ŽENSKE

1. Nanika VOGRINC
2. Silva OBLAK
3. Lucija PINTAR

Uvrstitve Gorjanov v smučarskih skokih:

LESENI MLAJŠI

1. Igor POLANC
2. Klemen ŽONTA
3. Franc VIDMAR
4. Nejc VIDMAR

PLASTIKA MLAJŠI

1. Arsen BLAŽKO
2. Leo BLAŠKO
3. Damjan KRIVEC

PLASTIKA STAREJŠI

1. Darinko BLAŠKO
2. Rajmund KOLENC

Roman Blaško ocenjuje dirko napovedovalcu Silvestru Likarju (foto Mateja Blaško)

Skupinski start (foto Ivica Vidmar)

PRVE SMUČI

bojan bizjak – zakalski

Poznonovembrski mraz se je že udomil v debele kamnite zidove in skorjil vlago na temnem hodniku, ki je peljal v nekakšno delavnico nad štalo. Tu je Anton pozimi delal vse mogoče: vrata, okna, stolčke, pa kakšen škaf je popravil, no, tudi smuči je naredil.

Njegov švohoten vnuček je kar naprej brkljal okrog njega. Zagrebal se je v lubje, stikal med orodjem in neznansko užival, kadar mu je uspelo skriti kakšen oblič ali pa dleto. Počakal je, da se je ded pošteno razjezil, potem pa je privlekel orodje iz skrivališča, Ampak najraje od vsega je imel lubje, ki je tako omamno dišalo in je burilo njegovo domišljijo. Sestavljal je razne figurice; iz majhnih zavitih koščkov je delal majhne smuči in z njimi oponašal let smučarskih skakalcev, ki jih je odprtih ust občudoval v Tihi dolini. Kadar pa se je tega naveličal, se je povzpел na rdeč moped v kotu. Vzneseno je sedel tam zgoraj, se pačil in pobrenčaval, kakor da resnično vozi tisti moped, s katerim ga je ded kdaj pa kdaj popeljal.

Že nekaj dni se mu je Anton skrivnostno posmihal izpod sivozelenega, pokvečenega, globoko na čelo potisnjenega klobuka. Če ga je vpraševal, kaj da dela, se mu je Anton samo nasmehnil. Skrivnost je rasla izpod njegovih močnih kosmatih rok. Oblal je dve enako dolgi in široki deski, ju kar naprej jemal v roki, ju gladil, pa prislanjal na birštat, zamižal na desno oko in ocenjeval pooblanost. Svedrasto zviti oblanci so se izmotavali iz velikega obliča in se šuštljivo razsuvali po tleh. Vnuček je šuštel po njih, se z drobnimi prstki oprijel birštata in gledal veliki oblič, kako grize desko. Tako zvedovanje ni trajalo dolgo. Anton ga je odgnal, ker se je bal, da bi zašaril s prsti pod ostrino obliča. Užaljen se je umaknil, pa si je hitro našel novo zabavo. V burjasto zmrzal so začele zacvetevati snežinke. Zgostile so se in začele udarjati ob šipe in se kopičile v kote trhlinastega okvirja okna. Močan sunek jezljive burje je butnil ob šipe, da so nevarno zvenknile. Anton je pustil delo na birštatu in strahoma pogledal okno. Šipe so še nekajkrat plenknile. 'Ja, ja, nova okna bo treba,' si je zamrmral.

Že dva dni ni pustil vnučka v delavnico, da bi lahko v miru dokončal smuči zanj; da bi bilo presenečenje še večje. Zadovoljen je bil s krivinami, a tudi kljuni so bili že lepo obrušeni. S kuhanjem lesa je res dosegel lepo in enakomerno ukrivljenost. Gladil je in gladil tiste krivine in se smehljaj; celo žvižgati si je začel, kar je pomenilo, da je res zadovoljen. Zdaj je moral urezati še žlebova. Sam si je v ta namen izdelal poseben oblič, nekakšno rezilo v obliki črke U. Pričvrstil je smuči na birštat, se zbral in se lotil vrezovanja kakšnega pol centimetra globokega žlebiča. Šlo mu je počasi. Vmes se je nekajkrat ustavil in si obrisal mezeči pot na čelu. Ko sta bila žlebiča urezana, se je oddihljivo nasmehnil. Odpel je najprej eno smučko, jo s kljunom naslonil na rob okna, si jo podslonil pod brado, spet zamižal na desno oko, se skremžil in dolgo, z zadržanim dihom, opazoval žlebič. Isto je naredil z drugo smučko. Na obraz mu je sedla spokojna zadovoljnost. Zdaj se ni več menil za butanje burje in za sneg, ki je spodnje šipe že povsem zagnil. Žvižgaje je smuči še tu in tam malce popilil. Postavil jih ob zid poleg palic, ki jih je že prej naredil. 'Dobre bodo', si je v mislih rekel. 'Jutri vzamem še njegove škornje, da umerim pasove in naravnam čeljusti, pa še popajcam jih. Popoldan se bova že lahko smučala,' je premišljal in se čohljal po osivelem, slabo obritem ščetinju brade.

Zdelo se je, da je burja še močnejše tleskala ob okna. Lahko jo je slišal, kako poje v gozdu za hišo. Skozi zameteno okno, skozi majhne okrogle obrobe, pa je lahko videl, da je zelo temeljito pometla del travnika pod hišo, da so se pokazale omrzle trave, ki so ostale po jesenski paši. Nekaj več svetline je kapljalo skozi sneg, kar je dalo slutiti, da se bo sneženje polagoma umirilo, a burja ne bo odnehala; vrtavkala se bo celo noč, pa najbrž še tudi jutri. Trlinkanje šip ga je nejevoljilo. Zrnil se je do okna. Pretipal je trhlinast les. Odmajeval je z glavo. Očital si je to malomarnost. Pospravil je orodje. Navlekel si je star suknjič, si še bolj potlačil klobuk. Odpahnil je vrata in počakal, da je odplesal steber snega. Stopil je ven. Oster veter, ki se je nenadoma spet zagnal okrog vogala, mu je vrgel v obraz obrusnine snega. Stisnil se je v privzdignjen ovratnik in pogrbljen stekel proti kuhinji. Še preden je vnuček vstal, je Anton pri njegovi mami izprosil njegove škornje. Razložil ji je, zakaj jih potrebuje, in jo naprosil, naj o tem molči.

Le tu in tam je še šklempnila burja na okna delavnice, ko je Anton začel pripravljati smuči. Skrbno je odmeril nožišče za čevlje. Poiskal je preproste kovinske čeljusti, jih privil na zarisano mesto in preveril, če dobro držijo škornje. Malce jih je še razširil, da je škorenj lepše zlezel pod usnjeni pas, ki je bil razpet skozi kovinsko zanko na obeh straneh kovinskih čeljusti. Na vsaki strani čeljusti je še bingljaj kovinski obroček, skozi katerega je napeljal močan usnjen jermen, da je tvoril nekakšen velik U. Ta jermen se je potem potegnil nad peto škornja in je omogočal dvigovanje škornja med hojo. Kar nekaj dela je imel s tem jermenjem, preden je naravnal pravšnjo dolžino, saj je iz izkušnje vedel, da se jermenje v snegu razmoči in začne lezti navzdol. Končno je bil tudi s tem zadovoljen. Občudoval je škornje na smučeh in si že zamišljal vnučka, kako cepetini po snegu.

Dopoldansko sonce je že obliznilo snežne obrobe na oknih delavnice. Zdaj so bile smuči tudi že popajcane. Rahla rdečina je odsevala sončno snopje, ki je prijazno pljusnilo v delavnico. Nekaj tega sonca se je splazilo tudi na zadovoljna Antonova lica. Na hodniku je zaslišal vreščavico vnučka, ki se je prepiral z mamo in hotel svoje škornje. Na vsak način je hotel v delavnico in potem ven na sneg. Vrgel se je na tla in še bolj besneče jokal.

Anton je odprl vrata na hodnik in mirljivo rekel: »Ke je zde tu za anu fižine. Samu babe juočejo, ma nje taki puobi. Geni tult jen ustani, če nje na boš šo z mano popodne na sneh. Alo, ustani. Če boš ubugu, ti bom neki dau. Le ustani, le. Popodne ti bom dau, kar sem zate nariedu.« Vnuček se je prekobalil na bok do zidu. Počasi se je pobral. Poniglavo je pogledal najprej deda, potem pa še mamo. Malce je posmrknil in jokavo vprašal: »Ki so muoji čouli?«

»Jes sem jeh spravu. Popodne si jeh boš nataknju, zde pe pedi lpu z mamo u kuhno, jen de na slišm več trmarije jen cmirine, če nje na bo neč,« je ded raskavo strogo rekel. S predolgim rokavom volnene jopice si je obrisal cmerav smrkelj, se ripsnil ob steno in skoraj sovražno pogledal deda. V očetovih copatih je le odpetljajal za mamo v kuhinjo. 'Jej, jej, kakšna trma je ta otrok,' je Anton pomislil in zaprl vrata. Poravnal je smuči ob steno. Pobral je vnučkove škornje, da jih bo postavil pod peč. Preden je zapustil delavnico, je še enkrat pobožal smuči in si zadovoljno kimal.

Popoldansko sonce je še imelo nekaj moči in je grabežljivo stikalo za zameti, ki so si oddihovali od silne burjaste razigranosti v senčninah; čežnje je še potegnil hladen sapič, ki se je nakotil v skrivnostnih gozdnih hladobah. Anton se je po popoldanskem počitku pokrepčal s kavo, v katero je spustil dva kanca limone. Počasi si je na noge nadel težke čevlje in si dolgo in vestno zapenjal usnjene komašne. Ko je to opravil, je odprl vrata, ki so vodila v zgornji prostor, in poklical vnučka.

V debelih volnenih nogavicah in opravljen za ven je pridrncal po stopnicah. »Ki so buote?« je vprašal in nejeverno pogledoval deda, ki se mu je hudomušno nasmihal. Babica mu je šla ponje. Hitro se je stlačil vanje in zadržal po tleh. Takoj ga je babica okregala, kajti ti škornji so radi puščali po podu črne sledi. Zunaj jima je sonce ščemeče prhnilo na obraza. Pred vrati delavnice se je ded ustavil in vprašujoče gledal vanj.

»Ke misliš, de sem ti naridu?« ga je vprašal in zaslonil vrata.

»Sanke,« je vnuček plosknal z rokami in poskočil po snegu, ki ga v tem zasenčju burje ni vpletla v svoj veličasten balet. »Ah,« je Anton odmahnil z roko, »sanke so za punčare,« »Puško,« je poskušal vnuček. Anton je samo odkimal in počasi odprl škripava vrata. Ven je buhnil vonj po terpentinu in po oblancih. »No, nuotr pedi!« mu je ukazal in ga spustil mimo sebe. Zagnal se je v prostor in se radovedno razgledoval. Zdelo se mu je, da je še vse tako kot pred tremi dnevi, ko je še smel brbljati tu. Z razočaranim obrazom se je obrnil k Antonu, ki se je umaknil sončni meljavi in se naslonil na deske na steni. Pustil ga je v negotovosti. Tesnobno

Foto Edo Pelicon

tišino je zmotilo ropotanje živine v štali, pa tudi prašič je malce pogodrnjal. Vnuček je zagazil v lesene svedrance, posmrknil in jezno pregledal birštat. Nič ni našel. Šel je do nasprotne stene, pa tudi nič. Šel je ob steni do manjših vrat. Pogledoval je za prislonjene deske. Od užaljene radovednosti je zardeval in še bolj posmrkaval. S prevelikim rokavom si je na hitro obrisal smrkelj in se vendarle obrnil proti vhodnim vratom. Zdaj je kar obstal. V sončni pramenini je zagledal par blago rdečih novih smuči, kakšnega pol metra višjih od njega.

»Smjuke, smjuke,« je zavreščinil in poskočil. »Ke bojo tu muoje smjuke?« je plamenel v navdušenje. »Ja, zde so tuoje,« je Anton blago rekel. »Počasi jeh de na tla jen jeh pomiri!«

Šel je do njih in jih spoštljivo položil na siva lesena tla. Anton mu je pomagal nadeti jermenje in mu podal palice. Gorečno se je malce premaknil, jih privzdigoval, se je nagnil daleč nad smuči in si umišljaj, da je zdaj tudi on smučarski skakalec, prav tak kot tisti, ki si upajo čez skakalnico v Tihi dolini - celo njihov počep je oponašal, se odrinil in poskočil, da je močno zaropotalo.

»No, no, na nuori. Ta prvu se boš mogu navadt pro huot s temi smjukmi, puole bomo pe vidli, kašn rezlavec boš. Prek se boš pro navadu rezlet, bo še pohnu kluobcu, jen tjud neki polinte boš še mogu pojest. Zde pe zlezi uon. Lpu jeh zluoži jen bežva na sneh, de se jeh boš prvadu.«

Nista šla prav daleč. Izbrala sta si gosto smrečnato senčnino, kjer je ležal pepelasto rahel sneg - tu je burja naredila le nekaj manjših valov. »Zde bomo pe vidli, ke za en kerlc si,« mu je Anton rekel in mu pomagal nadeti jermenje. Še sam si je nadel ne ravno nove smuči, ki si jih je sam izdelal. Podrsal je po snegu in s palico otrkal sneg, ki se je takoj oprijel lesa. Vnuček seveda ni bil prvič na smučeh. Dostikrat je vzel očetove in se z njimi spuščal po strminici pred hišo. Oj, kolikokrat je telebnil v sneg, preden mu je uspelo, da je stoje presmučal tisto strminico.

»Zde pe le gliedi, kaku se huodi,« mu je Anton zaklical in se odgnal po kolovozu v senčnino.

Zaletavo se je pognal za njim, nerodno prestavljal palice in tako nerodno prekrižal smuči, da bi skoraj padel. »Ma nje taku,« ga je ded ustavil. »Muoriš pest, taku vidiš, de smjuke same drsijo,« mu je kazal. »Samu pjete odzdigavi jen pro prestavli palce, de boš loži šo. Vidiš, taku, jen taku, jen taku.« Spustil ga je mimo in ga gledal, kako drsi po snegu. Nerodno je opletal s palicami in se preveč zaganjal. Z zanimanjem je gledal svežo smučino in bil zadovoljen s tirnicami, ki sta jih risala žlebiča.

Foto Edo Pelicon

Pridrsala sta do manjšega spusta. Prvi se je spustil Anton. Vnuček se je bezljava odgnal za njim in na rahlem ovinku zdrsel med mlade smreke in klobcnil v prhek sneg. Anton se je ustavil in se mu zasmejal. Nekako se je skobacal na brežino, a na noge se ni in ni mogel postaviti. Opletal je s smučmi, klatil s palicami in prhal sneg, ki mu je lezel za vrat v rokave, pa tudi v škornje se mu je zgnetel. »No no, rezlavec se muore znat tjud pobrat,« mu je Anton rekel in se premaknil do njega. »Dijeni smjuke ukop, jen na toči s palcami, ku de bi klatu hruške. Lpu jeh djeni u ta levo ruoko jen jeh upiči u sneh. Taku, ja. Zde se pobri. De boš vedu, zmiram se pobiraš u breh, nkol u dolino. Se ne blu hjudga. Sam enmal te je zamjelu jen ubripsalu. Upuci se, jen bežva napre.«

Užaljen se je za silo otresel snega. Počasi je zlezel nazaj na kolovoz in potrto pogledal deda. Sram ga je bilo tega padca. »Se boš že navadu,« mu je Anton umirjeno rekel. »Zde gljedi mene, jen drsi za mano, pe bo šlu. No, le peva!« Še celi dve uri sta mirno drsela skozi gozd, mimo belih smrečnatih nevest, ki so se zgrinjale na pot. Spotoma mu je Anton razlagal, kaj pomeni kakšna sled v snegu.

Domov sta prišla, ko je sonce že zlezlo za teman hrbet Čavna in so se dolge sence splazile čez zamete in pasove kopnine na travnikih. Pred hišo sta smuči skrbno otresla in zbezala iz vezi trde sprimke. S ponosom je svoje smuči postavil ob dedove na zid, da se še malce odcedijo. Z nežno kretnjo jih je pobožal in rekel: »Muoje smjuke.«

Odropotal je v zgornje prostore, v manjšo kuhinjo, kjer je mama sedela na zaboju za drva in nekaj štrikala, oče pa, ki se pred kakšno uro vrnil iz gozda, kjer je gozdaril, je čemerno posreboval mineštro in trudno slonel nad mizo. Mama ga je takoj oštela, ker si ni dobro otresel snega in so se okrog njega delale lužice. Pa se ni zmenil za te očitke. Z ognjem v licih je šel do očeta in rasel v ponos.

»Tata, tata, imam smjuke, svoje smjuke,« je navreščaval in se usedel na stol za mizo. Oče je počasi odložil žlico in odrinil krožnik. Nekaj te vedre vznesenosti je kapnilo tudi vanj.

»Ja, ke so dubre, ke dubru režejo? So se ke kovale?« ga je vpraševal in se veselil njegove živosti.

»Jej, ku pjelejo. Pro neč se mi neso zakovale, ma pro neč.« »Kolkokrat te je usulu?«

»Dva buota, samu dva buota,« se je sin hvalil in zažareval. »Ke se bo taka smjehuta rezlala,« se je oče pošalil in ga z močno roko potresel. »Oj, boš vidu. Jutre bom šo že na vrh brega,« se je sin junačil. »Ja, ja, bomo lohku gljedli, kaku te bo ventelalu jen te ubrisalu kje u kašn zamet. Jej, smehjutka muoje. Boš vidu, drugu letu boš šo u šulo, pe bjo smjuke.«

»Ma ke je puole. Ma zde imam muoje smjuke, jen ki je še druga jesen. Ej, kolk se bom še narezlu,« je plamenelo iz njega navdušenje, ki se je zalezlo tudi v sanje.

DIPLOMSKA NALOGA - MOJ KRAJ

slavica velikonja

V začetku marca 2001 sem diplomirala na Pedagoški fakulteti, smer Predšolska vzgoja. Diplomaska naloga nosi naslov Moj kraj - Interdisciplinarni pristop. Za diplomsko nalogo s tem naslovom sem se odločila predvsem zaradi tega, ker menim, da je vsak navezan na svoj kraj, v katerem živi ali je v njem živel. Poleg tega me je zanimalo, kako pridejo otroci v vrtcu, skozi različne dejavnosti pri raziskovanju kraja, do določenih ugotovitev in spoznanj. Nazadnje je pomembno, da jih praktično uporabijo in preizkusijo.

Hiter razvoj tehnologije je povzročil zelo veliko sprememb v načinu življenja posameznika. Otroka moramo pripraviti, da se bo odzival na te spremembe in znal reševati probleme, s katerimi se bo srečeval. Dovoliti jim moramo, da sami s pomočjo vzgojitelja raziskujejo, rešujejo probleme, ugibajo, opazujejo ter so aktivno udeleženi v proces učenja. Na ta način otroci ostanejo radovedni, samostojno sodelujejo pri zbiranju informacij, ki jih pozneje praktično uporabijo, ne le skladiščijo. Če otroci določeno informacijo pridobijo samostojno, postane njihov odnos do nje mnogo bolj odgovoren in aktiven.

Interdisciplinarno načrtovanje je eden izmed načinov načrtovanja vzgojnega dela, ki omogoča dejavno učenje in obenem zagotavlja sintezo spoznanj in raziskovalnih pristopov različnih družbenih ved (zgodovine, geografije, politologije, ekonomije, sociologije in kulturne antropologije). Pri tovrstnem načrtovanju poskušamo najprej upoštevati, na kakšen način bi zgodovinar, geograf, politični znanstvenik, ekonomist, sociolog in antropolog pojasnil določeno

Narisa Rok Likar, 6 let

stvar. Vsaka družbena veda vsebuje določeno značilnost, na katero se opiramo, da raziščemo, kar nas v kraju konkretno zanima.

Otroška radovednost in želja po raziskovanju je tista, ki omogoča nova spoznanja. Na ta način lažje razumemo sebe in druge ter življenje ljudi v določenem obdobju in kraju. Do zelenih ugotovitev otroci pridejo na različne načine: skozi uganke, zbiranje fotografij, revij, knjig, s pomočjo obiskov, pogovorov in dejavnosti znotraj neke zaposlitve.

Praktični del diplomske naloge sem izvajala na Osnovni šoli Otlica, z otroki, starimi od 6 do 7 let (takrat mala šola), v pomoč mi je bila vzgojiteljica Ivica Vidmar. Skozi štiri probleme (teme), ki sem jih izpostavila o kraju, v katerem otroci živijo (Predmeja, Otlica, Kovk), so raziskovali v vrtcu, doma in na terenu. Glavni cilj naloge je bil - spodbujanje radovednosti in zanimanja za otrokov kraj.

Za vprašnje 's čim se kraj preživlja' sem se odločila, ker so v kraju (na Gori) težji pogoji za preživljanje kot v mestih. Tudi sama geografska lega in drugačni naravni pogoji vplivajo na življenje ljudi v kraju. Tema z omenjenim naslovom vsebuje družbeno vedo - ekonomijo. Le-ta se močno dopolnjuje z zgodovino, geografijo, antropologijo ter sociologijo. Prav zaradi tega so otroci od doma prinesli razne fotografije in slike iz revij, ki prikazujejo, kako so se nekoč preživljali njihovi predniki. Iz zbranega materiala so naredili zanimiv plakat. Na eni strani so prilepili slike in fotografije, ki so vezane na opravila iz preteklosti (delo v gozdu, gradnja cest, furmanstvo, opravila v hiši kot je pranje perila na roke...) na drugi strani pa je plakat vseboval slike, ki so vezane na današnji čas (delo v pisarni, strojna mehanizacija, živinoreja, turizem - zimski športi, gospodinjstva dela - pralni stroj...).

Foto Slavica Velikonja

Obiskali smo modno oblikovalko Mojco Polanc Govekar v Ajdovščini (kot večina Gorjanov dela v Ajdovščini in se po končanem delu vrne domov na Goro). V njeni delavnici nam je predstavila svoje delo. Otroci so ugotovili, da je potrebno upoštevati veliko korakov in natančnosti, predno nastane obleka. Najbolj zanimivi so nam bili razni modni dodatki, bleščice, 'perlice', svetleče blago, kar polepša še tako preprosto oblačilo. Naslednjič so otroci v igralnici organizirali delavnico. Zaposlili so se po raznih kotičkih. V prvem kotičku so si ogledali modne revije, v drugem kotičku so rezali manjše kroje za punčke, v tretjem kotičku so sešili obleko za punčke. Ogledali smo si modno revijo na videokaseti, ki nam jo je posodila Mojca. Nazadnje so otroci uprizorili modno revijo v igralnici. Spremenili so se v manekene in manekenke ter se sprehajali po 'modni pisti' (mizah). Otroci so spoznali, da je v mestih možnost za delo večja.

Kako so se včasih igrali naši dedki in babice, je naslov drugega problema, ki sem si ga zastavila. Otroci so spraševali, kako so se včasih igrali njihovi starši in stari starši. Vsak posameznik je predstavil drugim otrokom nekatere igre, ki jih je na novo spoznal doma. Vsi skupaj so se naučili več iger. Z otroki sem igre razdelila na ljudske otroške družabne igre, izštevanke, pesmi, prstne igre, bibarije, uganke in pripovedke. Nekatere pripovedke in otroške pesmi sem otrokom prebrala iz knjig Franca Černigoja - Nace ima dolge tace in Javorov hudič.

Vsa na novo pridobljena spoznanja so otroci predstavili v igralnici, kjer jih je snemalec med igro posnel na video kaseto.

Otroci so pri raziskovanju uporabljali primaren vir, saj so kar doma spraševali starše in stare starše iz prve

roke, kako so se nekoč igrali. Družbena veda – zgodovina se v tem primeru močno dopolnjuje z antropologijo (pripovedovanje pripovedk, srečanje z umetnikom, spoznavanje kulture). Preko tega so otroci spoznali, kako so njihovi predniki živeli. Pesmi, pripovedke govorijo o revščini in iznajdljivosti ljudi, tudi o religiji,

šaljivosti in preprostem kmetu, ki premaga tudi hudiča, spako, prelisiči meščana.

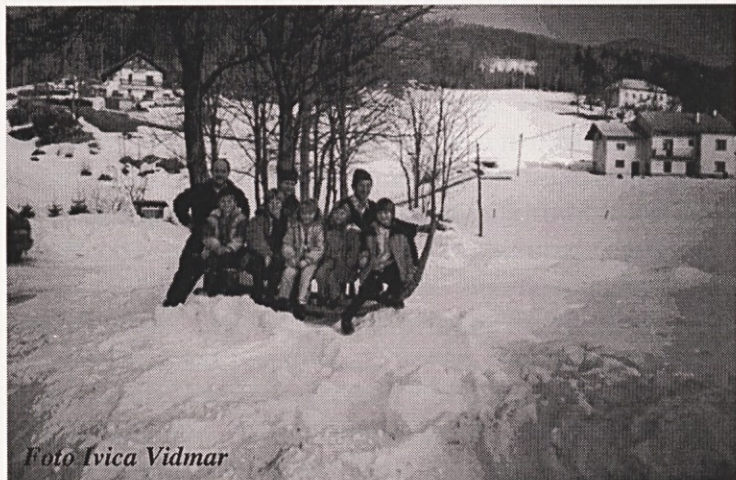

Foto Ivica Vidmar

Tretji problem /tema/: Kako so se včasih smučali krajani

Tudi ta tema je za otroke zanimiva za raziskovanje, saj je smučanje in vse, kar je z njim povezano, značilno za to območje. Odpravili smo se na obisk k izdelovalcema lesenih smuči, Antonu in Ivanu Žonta. Pokazala sta nam potek izdelave 'smuk'. Tudi otroci so se pomerili v tej dejavnosti. Poskusili so obdelovati les - ga 'ublati', toda ugotovili

so, da je za to potrebno veliko moči. Anton jim je potrdil, da bo potrebno za tovrstno mizarско delo 'pojest še mal polente'. Člana Društva Gora sta nam pokazala zelo stare smuči, ki so zelo dobro ohranjene in z njimi še tekmujejo (smučanje po starem). Otroci so sledili razvoju smučarske opreme in ugotovili, da se je do danes res veliko spremenilo. Všeč so jim bile tudi velike sanke, ki so imele spredaj močno zavihan kljun. Otroci so se na sankah tudi peljali, kar jim je bilo zelo zabavno.

V tem primeru lahko ugotovimo, da je prevladujoča družbena veda – zgodovina, ki se navezuje z antropologijo. Otroci so radi prisluhnili raznim zgodbam, ki so povezane s smučanjem v davnih časih, s prihodom prvih lesenih smuči v naše kraje ter odziv ljudi na to novost.

Vprašanja, ki so otroke vodila pri tem interdisciplinarnem načrtu, so naslednja: Kako so včasih smučali krajani? Kakšna oblačila so pri tem nosili? Kakšne anekdote so s tem povezane? Za kaj so uporabljali smuči? Kdaj so krajani začeli izdelovati lesene smuči? ...

Praktični del diplomske naloge sem zaključila z anketo otrok: Kaj bi v svojem kraju spremenil/a. Otrok lahko razmišlja o spremembah v kraju, kar je tudi glavni cilj tega sklopa. Pobrskali so po spominu in obudili, kar smo počeli v celotnem interdisciplinarnem načrtu. Po pregledu dejavnosti so otroci lažje razmišljali o spremembah, ki si jih želijo na Gori. Na obisk v igralnico so povabili nekatere otroke iz prvega in drugega razreda osnovne šole Otlica. Igrali so se novinarje in anketirance. Mlajši otroci so zbrali naslednje odgovore: V kraju si želim – bazen, manj nevarnih ovinkov, urejeno smučišče z vlečnico, pekarno, trgovino, urejeno skakalnico, umetno jezero, sprehajalno pot v parku, prenovo hotela, da bi starši imeli službo v domačem kraju, šolo, v kateri bi bile samo lepe ocene.

Otroci so se zahvalili za odgovore anketirancev, sami pa so narisali, kaj si v kraju želijo spremeniti. Razmišljanja otrok so si bila zelo podoba otrokom iz prvega in drugega razreda. Navedli so podobne želje in interese za novosti, ki jih želijo na tem območju.

Otrokova razmišljanja velikokrat premalo cenimo in upoštevamo. Vedeti moramo, da imajo otroci zelo izvirne ideje in bogato domišljijo.

Interdisciplinarni načrt omogoča raznolike dejavnosti z otroki v vrtcu in šoli. Že sama panorama različnih ved nam pove, da lahko zajamemo različne probleme /teme/, ki nas zanimajo v kraju in jih pojasnimo z več zornih kotov. Pri tovrstnem načrtu je potrebno več skupnega sodelovanja zunaj vrtca. Tako dosežemo večjo širino, otroci pa so aktivno udeleženi v razna dogajanja. Nova spoznanja lahko združujejo in nadgrajujejo, informacije v praksi uporabijo in preizkusijo. V diplomski nalogi sem zajela le tiste teme, ki so se mi zdele trenutno v kraju najbolj aktualne ter značilne. Izpostavila sem problem v obliki vprašanj, preko katerih otroci v vrtcu in v šoli izvedo več o svojem kraju.

RECENZIJAZBORNIA V GEOGRAFSKEM VESTNIKU

borut peršolja

Mati Gora: zbornik o Gori Gorjankah in Gorjanih, ob 400-letnici naselitve Gore, Predmeja 2001: društvo za ohranjanje in varovane naravne in kulturne dediščine Gora, 544 strani, ISBN 961-6403-58-3

Kar je Janez Vajkard Valvasor leta 1689 objavil o Kranjski, so Gorjani v tretjem tisočletju zbrali in objavili o domači pokrajini – Gori, včasih bi rekli o najožji domovini. Naj kar takoj ponovimo podatek iz spremnega besedila k naslovu: 544 strani! Morda se bo komu zdela primerjava z Valvasorjevo dediščino zelo pretirana in primerna zgolj zaradi obsega, vendar k primerjavi navaja tudi vsebinska zasnova. »... *Ta knjiga je energija. Energija Gore in njenih otrok. Je udejanjeno hotenje duha in snovi ...*«. S temi besedami so knjigo na pot pospremili člani uredniškega odbora: Franc Černigoj, Uroš Velikonja, Stanislav Mikuž in Valter Polanc. Pomembna razlika v primerjavi s Slavo Vojvodine Kranjske je skupinsko delo, saj je knjigo s 70 prispevki sooblikovalo kar 46 avtorjev, vsi so domačini.

Nepošteno bi bilo, če bi predstavitev knjige zastavili kot opravilo ločevanja zrnja od plev. Knjige se ne da prebrati v enem dahu, v njej vsak najprej prebere tisto, kar pozna in kar ga posebej zanima. Zato se sprehodimo po naslovih poglavij, ki bodo najbolj zanimali geografskega bralca: Geološki obraz Gore (avtor Stane Bačar), Geografska podoba Gore (Lojze Likar), Kraško podzemlje, jame in brezna (Andrej Krapež), Kulturna krajina na Gori (Patricija Vidic) Kmetijstvo na Gori (Bojan Bizjak), Gozd in gozdarstvo na Gori (Ljubo Čibej). Ta poglavja bodo bralcu po mojem mnenju vsekakor ponudila tisto, kar obetajo naslovi. Čeprav so nekateri uporabljeni viri že precej stari, avtorji pa so se pisanja lotevali z različnim slogom in različnim vedenjem in videnjem pokrajine, pa bo občasno citiranje prihodnjim uporabnikom gradiva omogočilo postaviti stvari na mesto, kot ga bo narekovalo njihovo lastno raziskovanje. Geografske vsebine seveda niso edine, saj se v branje ponujajo še številne druge teme, na primer Šege in navade na Gori (Irena Velikonja), Pevsko in plesno izročilo Gore (Edo Pelicon), Ženske z Gore, skupaj vzete (Irena Velikonja). Z eno besedo bi celotno vsebino opisali kot domoznanstvo.

Knjiga, pravzaprav knjigon, skriva veliko dragocenih informacij in podatkov, ki jih je izzvala štiristota obletnica naseljevanja Gore. »... *Pričelo se je s prihodom lovca Štefana Bizjaka, leta 1601. Moral je biti pogumen lovec, na Goro pa ga je poslal grof Attems s Križa, z namenom, da razišče možnosti lova in gozdarjenja in da bi oskrboval grofa z divjačino. Lovec Bizjak si je postavil svojo prvo hišico Na Hribu, na današnji Predmeji ...*« (stran 219). Geograf Lojze Likar - Brgarski (po podatkih Alumni kluba geografov Univerze v Ljubljani je diplomiral leta 1974) se sprašuje »... *ali je ime Gora, ki obsega območje tja do Cola, nastalo zaradi pokrajinskega videza, saj je iz vipavske strani videti zares nepristopno, torej prav gorsko, ali v zvezi s planšarstvom?*« (stran 18). O imenu Predmeja pa lahko preberemo naslednje: »... *DOL - začetnice imen vseh treh gorskih vasi (Dol, Otlica, Log), kot so jim rekli po starem. Tako nastala nova beseda hkrati pomeni prvo vas-Dol. Naselje Dol je bilo z odlokom preimenovano v Predmejo ...*« (stran 378).

O življenju na Gori pa veliko pove naslednji drobci: »... *Onstran Hublja je mestni predel Šturje (danes je to del Ajdovščine, opomba pisca), nekdanja samostojna vas na Kranjskem, kjer je župnijska cerkev svetega Jurija. Ni jim bilo lahko, Ložanom, hoditi v Šturje v cerkev, z Gore v Deželo. Najtežje je bilo z mrličmi ... Trugo, obešeno na dolgo žrd, sta nesla lahko samo po dva hkrati, zato je bilo pogrebcev tudi po deset, da so se nosači lahko menjavali. Ustavili so se dvakrat- sredi Rebri je na veliki ploščati skali mrlič prvič počival, za starim delom Šturij, pri Kobilci, pa je še danes kamen, na katerega so položili trugo, da so si pogrebci oddahnili, sezuli težke čizme in si obuli šulne. 'Kamor počivajo truge' so pravili tistemu kraju. Zadnjič so umrlo položili na kamen julija 1963, zadnjo s Kovka pa so v Šturjah pokopali leta 1965, a so jo pripeljali z avtom ...*« (stran 378).

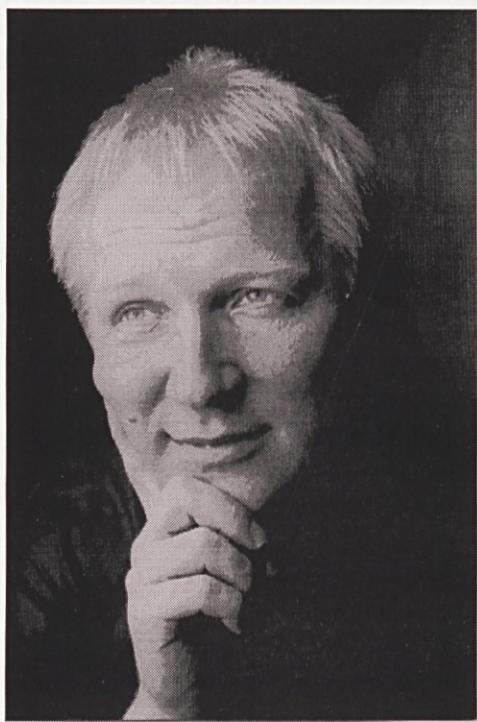
Ob takšnih vznesenih priložnostih ni odveč tudi nekaj patetičnosti, še zlasti, če ima po stari slovenski navadi

v sebi kanček soli in sporočilo za vse, ki se ukvarjamo s prihodnostjo Slovenije in njenih pokrajin: »... *Lik skromne, tihe, skrbne, pridne ženske, vajene potrpeti, izpite od številnih otrok, sključene od nešteti tovorjenj vode izpod Gore, živeža iz Gorice, Ajdovščine, Idrije- to je Gorjanka. Žena - mati Gorjanka je ohranila Goro, na katero smo danes vsi, ki tu živimo, še kako ponosni ...*« (stran 222).

Za konec pa še nekaj o fotografiji in o grafičnih prilogah, ki skrajšujejo zaznavni postopek in nemudoma servirajo podobe Gore, njenih ljudi in življenjskih dogodkov. Knjiga je polna tovrstnih sporočil in prav geografu bodo primerjave pokrajine v različnih časovnih obdobjih povedale največ (recimo na straneh od 67 do 70). Žal pa zmoti slabša in mestoma zelo slaba kakovost fotografij in barvnih prilog, ki ga dandanašnje oko, vajeno tehnično dovršenega reklamiranja, najprej opazi. Pa tudi ta spodrselj izkoristimo sebi v prid: kdor hoče videti, pa naj gre, na Goro, in bo videl in doživel.

DOC. DR. BORUT LIKAR - ČETRTO ROD GORJANSKI

miloš likar

Dr. Borut Likar

Dr. Boruta Likarja sem prvič srečal v Ajdovščini, kjer so nekaj časa živeli njegovi prastarši. Beseda je dala besedo in tako sem izvedel, da njegov rod izvira z Gore - torej ravno prava oseba, da sem z njo pozneje opravil razgovor.

Kolikor vem o Vas, niste več generacija, ki bi bila živo povezana z Goro, pa vendarle se pojavljate na Hribu kot potovec, neznanec, ki Pri Bruni popije kavico in gre svojo pot.

“Zares je tako, kot ste rekli. Sodim namreč že v četrto generacijo Gorjanov. Moji pra in pra pradedje in pra... babice so živeli na Otlici, Kovku in na Predmeji.

Čeprav nimam na Kovku nobenega sorodnika več in nikogar ne poznam, me Gora kdaj pa kdaj pokliče k sebi in takrat skočim do naravnega okna na robu Trnovskega gozda na Otlici, na Veliki Golak, ali opazujem, kje vse so ostanki ceste znamenitega izumitelja Jožefa Resslera. Od daleč opazujem danes popolnoma prenovljeno hišo svojega pradedca na Kovku in obiščem pokopališče, kjer na vsakem koraku srečujem nagrobnike razvejanega rodu Likarjev. Duh davnine mi daje svojstven občutek, kakršnega ne doživljam nikjer drugje. Ko hodim po teh strmih bregeh, sem v mislih s predniki, ki so iskali vodo po kraških luknjah, prenašali na hrbtih tovore v dolino, obdelovali

skope krpice zemlje med kraškim kamenjem, oglarili, sekali ledene klade za tržaške mesarije in leto za letom kljubovali mrazu, vetru in snegu. In kakšno življenjsko moč so si pridobili, odločnost in zaupanje vase v takih krutih življenjskih pogojih! Ali sem kaj njihove vere v premagovanje težav podedoval tudi jaz? In če sem, se sprašujem, v kakšno prihodnost se lahko razpotegne gorjanska žilavost?

Tako v teh krajih nisem več domačin, ampak bolj turist, kolesar ali pohodnik. Z vsem tem nočem dokazovati, kje vse se stekajo in iztekajo moje turistične poti, ampak povedati, kako globoke korenine lahko v človekovo gensko strukturo vtisnejo nevidne povezave že zdavnaj mrtvih rodov.”

Kdo pravzaprav ste, doktor Likar, in s čim se ukvarjate, ko niste ravno na kakšnem gorskem oddihu?

“Zdaj Vam moram šolarsko naštevati. Rojen sem bil 1962. leta v Ljubljani. Osnovno šolo Prežihovega Voranca in gimnazijo Poljane sem obiskoval v Ljubljani in jo končal z odličnim uspehom, doštudiral sem na Fakulteti za elektrotehniko v Ljubljani in se v 4. letniku fakultete vključil v delo laboratorija za biokibernetiko akademika prof. dr. Vodovnika in za delo z naslovom ‘Študij novih principov in tehnološka optimizacija izhodnih stopenj generatorjev za draženje nevromuskularnih sistemov’ prejel najvišje republiško študentsko priznanje - Prešernovo nagrado za znanstveno delo.

Po štirih letih študija sem diplomiral, nato magistriral in promoviral, nakar sem se odločil še za študij managementa. Podiplomski študij MBA na Brdu pri Kranju sem tudi uspešno končal.

Že v času študija sem pričel z dodatnimi aktivnostmi, ki so bile povezane predvsem z raziskovalno razvojno in inovacijsko dejavnostjo ter težnjo po tem, da ideje tudi dejansko zaživijo.”

Če sem Vas prav razumel, ste tudi sami že marsikaj iznašli.

“Pretirano bi bilo reči, da sem iznašel - sem pa razvil kar nekaj inovacijskih postopkov. Od njih so bili številni projekti tudi uspešno izpeljani in to od ideje, preko trženja in proizvodnje do končne komercialne realizacije.”

To je bil verjetno tudi razlog, da ste se bolj posvetili inovacijskemu delu kot biokibernetiki?

“Res je! V letu 1997 sem prevzel predmet Inoviranje na Visoki šoli za management v Kopru. V okviru predmeta sem pripravil koncept in skladno z njim predavanja, učbenik za študente ter zasnoval in pripravil vaje.

Leta 1998 sem prevzel tudi predavanja na Fakulteti za elektrotehniko v Ljubljani - področje Inovacijski procesi in patentništvo na dodiplomskem, kasneje pa še na podiplomskem študiju. Od leta 1997 naprej sem raziskovalno in strokovno-razvojno delal predvsem na domačih in mednarodnih projektih, povezanih s spodbujanjem in managementom inovativnih procesov med mladimi.

V letu 2000 sem kot prodekan prevzel raziskovalno delo na Visoki šoli za management v Kopru in tako pristal na Primorskem, ki mi je tako blizu.”

Že v Ajdovščini ste mi omenili, da ste tudi sami raziskovali razvejanost rodbine Likarjev in da ste imeli s svojim imenom in priimkom v zadnjem času kar nekaj težav. Lahko to poveste tudi našim bralcem.

“V eni od številnih revij Gora sem zasledil podatek, da je v Sloveniji več kot 1000 samo telefonskih naročnikov, ki imajo priimek Likar. Mene je pa zanimalo, koliko jih je v bližnji Italiji. ‘Presurfal’ sem internetne strani in ugotovil, da jih je tudi tam približno toliko kot v Sloveniji. Je pa res, da pretežna večina ni napisna tako kot pri nas, ampak so Licari, Licardi, Liceri in podobno. Če je moja domneva glede korenov besed in izpeljank pravilna, potem so verjetno ta številna, od Italijanov spačena imena, slovenskega izvora.

Ko že kot eden od Likarjev z Gore govorim o našem razvejanem priimku, ne morem drugače, kot da omenim v zvezi z mojim imenom in priimkom povezano resnično anekdoto.

Ko je bilo časopisje polno novic o domnevni krivdi generalnega direktorja policije Boruta Likarja, ki je morda tudi ‘naše Gore list’, so me ljudje, ki so prišli z mano samo bežno v stik, malce čudno obravnavali. Prav nekulturno so namigovali na ‘mojo krivdo’. Od takrat naprej, čeprav mi je to odveč, si pred priimek dodajam doktorski naslov.

Šele ko je sodišče soimenjaka spoznalo za nedolžnega in ga v celoti oprostilo natolcevanj (ki so bila morda celo politično podtaknjena), so se tudi v zvezi z menoj natolcevanja postopno plegla. Neki vratar, kjer sem se moral pri vходу izkazati, in je prebral moje ime, se mi je celo pomenljivo nasmehnil in rekel: ‘A zdaj so Vas pa na sodišču oprali’. Nisem mu odgovoril, dogodek pa lahko priča o tem, koliko krivične škode lahko naredi nekomu rumeno časopisje. Če soimenjak izvira* tudi z ‘našega Hriba’, bi za Vašo revijo tudi on vedel Gorjanom marsikaj zanimivega povedati in obogatil spoznavanje Gorjanov z Likarji.”

* Borut Likar je Šelov s Predmeje (op. ur.).

GORA – KLIMATSKO ZDRAVILIŠČE?

mag. tanja cegnar

(nadaljevanje)

Spoznanje, da klima vpliva na zdravje ljudi, lahko zasledimo že pri starih civilizacijah. Sezonske migracije iz velikih mest, kot sta bila Babilon in stari Rim, so primer poletnega umikanja iz nezdravega okolja velikih mest v klimatsko bolj prijetno okolje letnih rezidenc. Seveda so si sezonsko migracijo lahko privoščili le višji sloji, revni pa so bili prisiljeni ostati v nezdravih mestnih razmerah na višku poletja. Zanimivo je, da so zadnjih nekaj let prav škodljivi učinki vročinskih valov v vele mestih zmernege klimatskega pasu v središču zanimanja bioklimatskih raziskav velikih mednarodnih organizacij.

Namesto o „klimatski terapiji“ bi bilo pravilneje govoriti o zdravljenju z izpostavljanjem vremenskim dražljajem, saj izraz klima opisuje vremenske značilnosti v daljšem časovnem obdobju, izpostavljeni pa smo dejanskim vremenskim razmeram. Vendar se je mednarodno uveljavil izraz klimatska terapija, verjetno zato, ker zdravnik primerno zdravilišče za pacienta izbere na osnovi klimatskih značilnosti v zdravilišču, ne more pa vedeti, kakšno bo dejansko vreme v času, ki ga bo pacient prebil v izbranem zdravilišču. Za izvajanje klimatske terapije so primerni morska klima, sredogorje in gore. Ta tri območja se razlikujejo po jakosti in vrsti dražljajev, ki jih nudijo.

Klimatsko terapijo so v preteklosti uporabljali predvsem za zdravljenje bolezni dihal in kože; najbolj so cenili zdravilne učinke morske in visokogorske klime, temeljila je na izkustvenih ugotovitvah. Prepričani so bili, da bodo bolezenske težave odpravili ali jih vsaj ublažili že s tem, ko se bo pacient zadrževal v kraju z

Foto Bojan Bizjak

zdravilno klimo. Sodobna klimatska terapija postaja vedno bolj specializirana in vse bolj upošteva objektivne kriterije. Temelji na odsotnosti obremenilnih vplivov okolja in na prilagajanju dražljajem naravnega okolja, h kateremu štejemo tudi klimo.

Ozračje deluje na telo kot celota in tudi vpliv posameznih meteoroloških spremenljivk upoštevamo glede na njihov skupni učinek na telo (Jendritzky, 1991), zato jih glede na učinke združujemo v naslednje skupine: biotoplotno, meteorotropno, aktinično in kemično. Biotoplotni učinki (v slovenskem prostoru se je uveljavil izraz biotoplotni, s tem naj bi poudarili, da gre za učinek toplotnih razmer na organizem) so odvisni od temperature in vlažnosti zraka, kratko in dolgovalovnega sevanja ter vetra. V sodobni bioklimatologiji se je šele zadnja leta utrdilo prepričanje, da so toplotni učinki ozračja najpomembnejši; v klimatski terapiji pa že dolgo veljajo za najpomembnejše, saj vplivajo na uravnavanje telesne temperature.

Za vrednotenje toplotnega ugodja oziroma neugodja je na voljo več modelov, ki temeljijo na toplotni bilanci človeškega telesa in upoštevajo poleg meteoroloških razmer tudi izolacijsko vlogo obleke in notranje sproščanje toplote v telesu v odvisnosti od njegove aktivnosti. Kroženje krvi je pomembno pri vseh oblikah izmenjave toplote med telesom in okoljem, saj prav kri prenaša toploto iz jedra telesa h koži. Pri visokih temperaturah zraka je izhlapevanje potu najbolj učinkovit način oddajanja odvečne toplote. Če je zrak vlažen, je ohlajanje z izhlapevanjem potu oteženo, zato predstavlja toplo in vlažno okolje za telo obremenitev. Pri

izvajanju klimatske terapije je bistveno, da pacienta obvarujemo pred toplim in vlažnim okoljem, ki obremenjuje telo, nasprotno pa nam je hladno okolje za izvajanje klimatske terapije nujno potrebno, saj telo sili, da se prilagaja. Tako imenovano „utrjevanje“ v hladnem okolju je bistvena sestavina preventivnega delovanja, saj večja odpornost na zunanje vplive. Ko se telo prilagaja na ponavljajoče izpostavljanje hladnemu okolju, se izboljšata prekrvitev in splošna imunska odpornost.

Da bi bilo klimatsko zdravljenje uspešno, moramo telo dnevno več tednov zapored izpostavljati režimu natančno doziranih meteoroloških razmer v čistem zraku, brez alergenov in obremenilnih vplivov, kot je na primer vročina. Dražljaji, ki sprožajo prilagajanje, so: UV sevanje, vidna svetloba, zmanjšan delni pritisk kisika v višje ležečih krajih (nad 1600 m nadmorske višine), veter in nizka temperatura zraka.

Seveda moramo biti pri uporabi pojma „dražljaj“ previdni, saj je, na primer, veter v gorah ob nizki temperaturi zraka močan dražljaj, ob vročih dneh pa nam v nižinah pomaga prenašati vročino in deluje blažilno.

Veliko zdravilišč leži v sredogorju, kjer se pacienti izognejo obremenilnim učinkom nižinske klime, vendar klimatske razmere niso dovolj izrazite, da bi že samo bivanje v sredogorski klimi neposredno zagotavljalo izboljšanje zdravstvenega stanja. Zato se je v nemških sredogorskih zdraviliščih razvila moderna oblika klimatske terapije, s katero paciente nadzorovano izpostavljajo vremenskim dražljajem. Za izvajanje klimatske terapije uporabljamo različne tehnike:

- klimatska terenska kura,
- počitek na svežem zraku (znan tudi pod imenom ležala kura) in zračne kopeli
- helioterapija.

Vzrok, da je bila klimatska terapija za nekaj desetletij potisnjena v ozadje, je predvsem v razvoju medicinskih metod, v primerjavi s katerimi se je zdela klimatska terapija dolgotrajen in nepotreben način zdravljenja. Poleg tega zdravljenje v zdravilišču ni imelo statusa posebnega zdravljenja, ampak so nanj gledali le kot na dodatek k drugim oblikam zdravljenja. Posledica tega je bil upad raziskav na področju tehnik izvajanja klimatske terapije in njene uporabe.

Zdravilne učinke alpske klime so v minulih desetletjih v Švici uporabljali za zdravljenje predvsem v Davosu in St. Moritzu. Klimatska terapija se je tam uveljavila že ob koncu devetnajstega stoletja, še posebej so jo cenili pri zdravljenju tuberkuloze. Sicer pa je v Švici kar nekaj klimatskih zdravilišč z ovrednotenimi klimatskimi razmerami. Podrobneje je dvainštirideset zdravilišč s terapevtskimi indikacijami predstavljenih v brošuri *Das kleine Klimabuch der Schweiz*. Že pred več kot četrto stoletje so imeli v Švici po indikacijah za različne bolezni opisane možnosti klimatske terapije, pri tem so zdravilne učinke klime razvrstili glede na dražilni učinek. V nemškem zborniku o zdraviliščih so za različne bolezni podrobno opisane klimatsko terapevtske indikacije.

Danes visokogorsko klimo uporabljamo za zdravljenje nekaterih kožnih bolezni, kot sta na primer psoriza in neurodermatitis (pri tem posebej izrabljamo učinke UV sevanja) in nekaterih alergijskih reakcij dihalnih organov, saj v visokogorskem zraku ni pršic in cvetnega prahu. Eden izmed objektivnih kriterijev za določanje stopnje prilagoditve na gorsko podnebje je temperatura kože v stanju toplotnega ugodja: po uspešno opravljeni klimatski terapiji se občutno zniža, kar je znak prilagoditve na hladnejše okolje. Gorsko klimo priporočajo tudi rekonvalescentom po koronarni bolezni in hipertonikom, previdni pa morajo biti starejši ljudje in tisti s srčno aritmijo, saj hiter prehod iz nižine v gore lahko okrepi obstoječe težave.

Za izboljšanje telesnih sposobnosti se treninga na velikih nadmorskih višinah poslužujejo tudi športniki, saj je zelo učinkovit. Najprej zmogljivost nekoliko upade, ob nadaljevanju treninga pa se pokažejo ugodni rezultati prilagojenosti kardiovaskularnega sistema na nove klimatske razmere.

TEVJE

Hacquetia epipactis

elvica velikonja

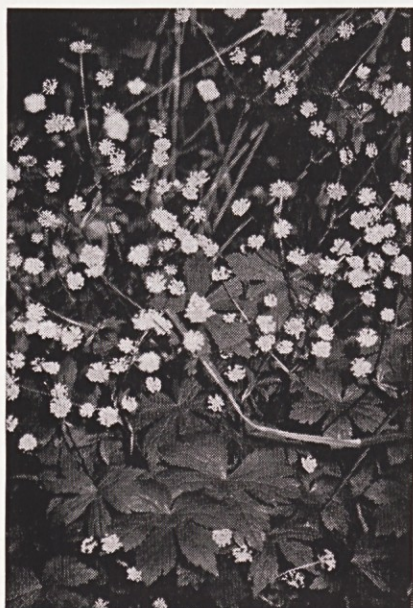
Zvončki, trobentice, žafrani, materbožje srajčke... Če dodamo še preletanje prvih metuljev in žvrgolenje ptic, ki se kličejo k ljubezni, potem začutimo, da je tu pomlad; čas prebujenja, čas, ko narava vedno znova in znova začne nov krog življenja. Da postane pomlad predvsem naša, slovenska, pa moramo dodati še volčič, torilnico, kranjski prstnik, kranjski jeglič, in obvezno tudi – tevje. In tokrat si bomo pomlad priklicali prav z njim.

Ko ga zagledamo, najprej pomislimo – glej, glej, rastlina z zelenimi cvetovi; veliki zelenorumeni venčni listi, v sredini pa kup kot sonce rumenih prašnikov. A se ne pustimo prevarati. 'Rumeni prašniki' so v resnici v glavičasto kobulasto socvetje združeni cvetovi, 'venčni listi' pa listi ogrinjala. Vendar tevju ni mar, da smo odkrili njegovo skrivnost. Da ga le opazijo žuželke, katerim je ta prevara namenjena. Sam cvet tevja je namreč premajhen, da bi pritegnil njihovo pozornost. Zato je tevje združilo svoje cvetove v socvetje, ki se imenuje pacvet in daje videz enega samega cveta.

Tevje spada med kobulnice in je še najbolj podobno navadnemu ženiklju (*Sanicula europaea*), le da je steblo pri njem mnogo višje kot pritlični listi. Cvetove ima združene v več kobulih, zvezdastega ogrinjala pa nima. Raste tudi v Trnovskem gozdu, veliko ga je na njegovem severnem robu. Tevje pa je v Evropi redko, največ ga je prav v Sloveniji. Pri nas ga ne najdemo pogosto in se tudi ne pojavlja tako množično kot drugo pomladansko cvetje. Poiskali ga bomo v podrastju bukova, ko le-to zamenja nižje ležeče travnate površine, medtem ko ga globlje v gozdu ni. Tako je tudi na Čavnu in za Križno Goro. Ali še raste na gričku pred Gidljevo hišo?

Tevje (foto Peter Valič)

Ženikelj (foto Elvica Velikonja)

Med kobulnice spada npr. tudi naša hladnikovka, le da to takoj spoznamo za kobulnico, o tevju pa so se botaniki motili in motili, uvrščali so ga med močvirnice, telohe, čmerike. Vendar sta si hladnikovka in tevje na nek način podobna tudi po rodu. Obe rastlini sta namreč edini predstavnici svojega rodu, torej nimata bližnjih sorodnikov.

Tevje ni ostalo dolgo skrito očem botanikov. Že sredi 16. stoletja ga je opisal italijanski zdravnik in naravoslovec P. A. Mattioli, ki ga je najbrž našel nekje med Gorico in Idrijo. Scopoli, ki je tudi obiskoval naše kraje, ga je uvrstil v rod zalih kobulčkov. Z imenom *Hacquetia* pa so konec 18. stoletja počastili idrijskega kirurga B. Hacqueta, ki se je med drugim zanimal tudi za botaniko in botaniziral tudi v Trnovskem gozdu.

Tevje je trajnica, ki zraste do dvajset centimetrov. V zemlji ima plazečo koreniko. Pri nas zacveti v aprilu, v nižje ležečih krajih pa že mnogo prej. Pomladanskemu soncu se najprej pokažejo njegovi 'cvetovi', za njimi pribodejo na dan dolgopecljati, dlanasto deljeni listi. Pomlad ni povsod enaka. Naše pomladi ni brez volčiča, torilnice, kranjskega jegliča, tevja. Vse te značilnice slovenske pomladi rastejo

tudi v Trnovskem gozdu in bodo zdaj zdaj zacvetele. Če smo zamudili zvončke, telohe, jetrnike... ne zamudimo še teh. Ne dovolimo, da se lepota prebujenja narave dogaja brez nas.

»SPOMIN MI UHAJA 60 LET NAZAJ...«

rozika fišer

1. maj 1941 – 1. maj 2001

Služila sem pri sosedi Ivanki Premovi, poročeni s Tonetom Uodamuskim – Antonom Krapežem iz Gorenjega Uodamovca. Mož Tone je nekoč delal v Afriki, kamor je bil odšel s trebuhom za kruhom. Na Gori ni bilo dela za vse in številni moški in mladi fantje so odhajali delat v južne kraje. Afriški kruh je bil grenak, vročina je bila neznosna, našim fantom je pretela malarija. A ker se brez kruha ne da živeti, ga je bilo treba iskati tudi v vroči Afriki. Družine, ki so lačne in izstradane ostale doma, so z afriškim kruhom lahko za silo preživele.

Nekaterim mladim ljudem je delo na črni celini prineslo tudi začetni zaslužek, da so si z njim lahko ustvarili družino, si izboljšali gmotni položaj in zaživel skromno življenje. Tone je bil okrog leta 1930 še mlad, odšel je v Afriko, nekaj zaslužil in se po vrnitvi domov priženil k Premovi hčerki Ivanki. Njegovega odhoda se le blede spominjam, saj sem bila še otrok. Premi so bili ena najbogatejših družin na Otlici, vendar so imeli tudi oni velike težave pri plačilu visokih italijanskih davkov, zato so se tudi oni zadolžili, da so jih lahko plačali. Menda je prav zet Tone z afriškim denarjem rešil kmetijo. To je bilo v letih 1933-34.

Tone in Ivanka sta bila zelo lep par in hitro sta si ustvarila družino. Sama sem začela služiti pri Premih 1. maja 1939 in ostala pri njih do 1. maja 1941. V tem času je Tone skušal priti na svoje boljše in je v ta namen kupil kmetijo v Šmarjah na Vipavskem, natančneje, v zaselku Jakulini pod Šmarjami. Bila je bila precej velika, saj je imela vinograde, njive, hišo, štal in klet. Gotovo ni stala malo, a z vsemi prihranki so jo vendarle zmogli plačati. Okrog leta 1940 so se tako selili od Prema v Šmarje in tudi sama sem šla z njimi. Nosila sem otroka in le težko si predstavljam, kako sem to zmogla, saj je med Goro in Šmarjami gotovo 15 kilometrov. Srečno smo se namestili in razen majhnih otrok vsi pričeli s trdim delom. V Vipavski dolini je bilo zaradi milega podnebja treba delati pozimi in poleti in opravil je bilo vedno čez glavo. S 1. majem 1941 mi je potekla pogodba in z delom pri Ivanki Premovi sem končala. Spominjam se, da so imeli nekateri vaščani skrite radie in smo tako izvedeli, da se nekaj hudega pripravlja; začelo je primanjkovati hrane, v trgovinah ni bilo ne koruzne ne bele moke, primanjkovalo je tudi ostalih dobrin. Italijani, s katerimi smo imeli tako slabe izkušnje, so okupirali Ljubljano. Govorili so, da jih v Ljubljani z odprtimi rokami sprejemajo, česar si nismo mogli predstavljati, saj smo imeli vsi pred očmi hudodelstva, ki jih je fašistični režim prizadejal Primorcem. Spomnimo se na zapiranje in preganjanje naših ljudi, poboje, bazoviške žrtve.

V strahu pred vojno sem se vračala domov na Goro. Gospodinja Ivanka pa me je vendarle imela rada, saj sem ji pomagala krotiti čredico otrok in poprijela za marsikatero hišno opravilo. Pokazala mi je skoraj zrele češnje, ki jih na Gori ni bilo, in me povabila, naj jih pridem nabrat, ko bodo zrele. Ni mi bilo težko prehoditi 15 kilometrov za košarico češenj. Nekje sredi maja sem se odpravila z Gore v Šmarje po češnje. S seboj sem povabila še tri leta mlajšo sestrčno Marijo Vidmar in sosedo Marico Likar. Korajžno smo se odpravile, čeprav smo bile vse tri še skoraj otroci – bila sem najstarejša in imela komaj dobrih 14 let. A v tistem krutem času so bili otroci vajeni mnogo pretrpeti. Na poti pa smo doživele hudo preizkušnjo, ki smo se je tako prestrašile, da bi se skoraj vrnile na Goro brez češenj. Na poti od Žabelj proti Vrtovčam je tudi z vinogradi in drevesi prepreden hrib, sredi katerega je stala kapelica. Na travnikih smo nabrale nekaj rožic in jih položile h kapelici. Ustavile smo se in za hip počile, saj smo bile utrujene od dolge poti. Naenkrat pa je izza kapelice stopil možakar brez obleke, ki smo se ga zelo prestrašile, in začele smo vpiti, jokati in teči, kolikor so nas nesle noge. Tudi kasneje sem se vedno bala hoditi tam čez in tudi ko smo se vračale, smo raje ubrale pot čez Ustje, četudi je bila precej daljša. Češnje, ki smo jih nabrale, so bile torej drage, četudi so nam jih dali brez plačila.

V deželo (foto Bojan Bizjak)

KO SMO ZAPELI, JE TUDI DUŠA OZDRAVELA *magda sever*

Spomini Brune Likar

Otroštvo

Z veseljem se spominjam večerov iz svojega srečnega otroštva, ko nam je tata z menoj v naročju v hiši ob svetlobi petrolejke pripovedoval pravljice. Čez čas je petrolejko ugasnil in prižgal lojnico, rekoč, da moramo varčevati z oljem, in dodal: »Za molitev ne potrebujemo luči. V temi se bolj zbrano moli.« Ob soju plamena lojnice sem komaj štiri letna deklica rekla 'o Jezus blagoslovi me ..' in tako smo skupaj pričeli moliti.

Nato me je mama odnesla v kamro, kjer sem spala s sestrami. V mrzlih dneh, ko je pihal dunec, je bila zunanja stena kamre oblečena v sren in smo posteljo odmaknili od zidu.

Posebno lepi in skrivnostni večeri so bili pred božičem, ko je tata pripravljaj jaslice. Otroci smo z veseljem pomagali in se čudili ob tatovem pripovedovanju o dogodkih ob Jezusovem rojstvu.

Pri Jagrovci - Pri Jnki

Na Otlici se je pri nas reklo Pri Jagrovci, po pradedu po mamini strani, ki je bil gozdni čuvaj in lovec. Predmejci so pa naši družini rekli Pri Jnki, po pradedu po očetovi strani, ker se je pri njih izdelovalo *jnke* in se je priženil s Predmeje na Otlico.

Mama je bila dobra žena in rada je dajala jesti sosedovim otrokom, ki so bili revni. Moj tata je bil zelo razumen in preudaren oče. Znal nas je podučiti in nas pokritiziral z razlago in s svojimi nasveti tako, da nismo bili nanj jezni. Rekel nam je, da nam pravi zato, ker nas ima rad. Nikdar nas ni tepel. Rad je bral in tudi Sveto pismo si je večkrat sposodil. Na Gori so imeli, kolikor sem jaz vedela, le tri družine Sveto pismo, in to premožnejše. Ko sem šla k teti Amaliji iskat Sveto pismo na posodo, mi je to črno veliko knjigo izročila z besedami: »Pazi, kako hodiš. V rokah imaš celo nebeško kraljestvo.«

Moj stari oče je bil mojster v pletenju košev, *uprtnjakov*, delal je grablje in *lajte*, v katerih se je prineslo domov tudi 50 kg listja.

V hlevu smo imeli 3 krave in teličke, tako da smo imeli za družino dovolj mleka.

Ko je ob vročih poletnih dneh zmanjkalo vode, smo šli v ledeno jamo nad Kozjo steno sekati led, ga prinesli v koših domov, kjer smo ga dali v posode talit. Živino smo pa gnali napajat v vaški kal, ki smo ga vaščani enkrat letno čistili.

Naša družina je bila pevska. Ob večerih smo zapeli kot slavčki, da je potem tudi duša ozdravela: Moj očka ima konja dva; Dekle, daj mi rož rdečih; Po Koroškem, po Kranjskem; Stoji, stoji Ljubljana... Še zdaj se spominjam besedil:

I.

Bleda lunca mimo plava,
skoz oblake in gore,
ona me gleda in me vpraša,
kaj mi je, kako mi gre.

Tam se, blede luna, ustavi,
skozi okno notri greš,
tam boš vidla moje dekle,
dekle moje žalostno.

Tebi lunca bom povedal,
kaj na srcu mi leži,
da ponoči ne podnevi,
mi zaspati ne pusti.

Prav prisrčno jo pozdravi
in še vroč poljub ji daj,
in povej ji, da jo ljubim,
kot sem ljubil jo nekdaj.

Glej, tam hribi in doline,
tam drevesa rastejo,
tam boš vidla, ko megla zgine,
eno majhno hišico.

II.

Pšenička po polju že zori,
moj fantič se z drugo veseli,
le naj se, naj se veseli,
al mene pa srčece ne boli.
Čeravno ljubila sem ga zvesto,
pa vendar napravil mi je grenko slovo.
Če se dopade drugi obraz,
potem te pozabim tudi jaz.

Le enga pozabla nikdar ne bom,
čeravno grem z drugim pred oltar,
ni urce več ne zlatih dni,
kakor si bilo srčece ti.

Bruna Likar (tretja z leve) s starši, sestro in bratoma (foto iz arhiva B. Likar)

Ko je umrla sestra

Imela sem tri sestre. Ena je umrla komaj osem mesecev stara, ob hudem mrazu, februarja 1947, je umrla moja druga sestra, stara šele 17 let. Na Gori je bila navada, da so prišli k vsakemu mrliču pet. Spominjam se, da so ob sestri na parih sosedge in dekleta njenih let z vasi zapeli:

Rasti, rasti rožmarin,
ti deviški drag spomin,
rožmarin ima svoj duh,
naj bo zelen al' pa suh.

Kadar jaz umrla bom,
venček lep imela bom,
iz rožmarina zelenga
in nageljna rdečega.

Na pare bom položena,
belo bom oblečena,
venček bo pa lep zelen
in na glavco položen.

Že zvonovi mi pojo,
mene pa h pogreb' neso,
tam kjer počivala bom,
več sestic imela bom.

Jagrovski so bili poznani izdelovalci volovskih komatov (foto iz arhiva B. Likar)

Bila sem 11-letna deklica in videla sem, kako je bila mama žalostna. Ko so odpeli, jih je prosila, naj ne pojejo več, ker ji je prehudo.

Folklorna skupina

Gospa Olga Polanc je kot mlado dekle štiri leta služila v Trstu pri neki gledališki igralki in ta jo je vozila s seboj tudi v gledališče. Olga je povabila nekaj deklet v folklorno skupino in v svoji hiši nas je pripravljala na razne predstave in igre. V mestih si je sposodila narodne noše in nam priskrbela baletne copate iz lanenega platna. Nastopale smo v raznih igrah: Denar v nogavici, Krivoprisežnik, Matiček se ženi, Županova Micka, in v baletih: Ob bistrem potoku je mlin; Sem slovenska deklica; Sem deklica mlada, vesela; Jaz, pa ti in židana marela; Micka Kovačeva. Plesale smo in pele na raznih krajevnih praznikih. Ko smo pri gospe Olgi vadile igro Denar v nogavici in je videla moje čevlje, ki mi jih je tata za silo zaflikal (drugih namreč nismo mogli kupiti), je rekla, da v njih ne bom mogla igrati. K sreči je prišla sestrična iz Postojne čez nekaj dni na obisk in mi prinesla sandale, ki sicer niso bili novi, a so bili vsaj celi.

Leta 1948 je prinesel stric iz Postojne violino, mandolino in kitaro in je naučil igrati moja brata in očeta. Tako so bili dobri, da so ustanovili orkester Sibirija in igrali na vaških plesih. Sestra, ki je bila 9 let starejša od mene, je plesala, z mamo pa sva do devetih zvečer poslušali in nato odšli domov.

Pri nas smo izdelovali volovske komate

Naša družina je bila poznana po izdelavi volovskih komatov. Izdeloval jih je že moj stari oče pod Italijo, nadaljeval moj tata. Kako je to delo potekalo? V gozdu so izbrali bukev primerne debeline in krivine, jo razžagali in deblo pripeljali domov na vozu, vpreženem z volmi. Doma so jih stesali v velikost in obliko komata. Potem so nadaljevali z rezljanjem in oblikovanjem. V vsak komat so vrezali razne okraske in letnico nastanka. Nato so zunaj zakurili ogenj in dali komate *paljt*. To delo so opravljali oče in brata, z mamo pa sva nosili komate na prodaj po Deželi. Mami so jih s pasovi zavezali na hrbet od križa do ramen tudi po sedem, meni, ki sem imela tedaj 10 let, pa po tri komate. Ob petih zjutraj sva spili lonček mleka, mama je pojedla še košček polente, ki je ostala od večerje, jaz pa je nisem hotela, in sva se napotili od doma. Spominjam se, kako so me ob vsakem koraku komati udarjali v hrbet. Ponavadi sva jih v vaseh na Deželi pri kmetih zamenjali za koruzo, ječmen, fižol. Bila sem lačna in spominjam se, da sva bili nekoč v neki hiši pod Stomaži, ko je gospodinja ravnokar postregla možu svinjsko juho. Morala sem imeti res velike oči, kajti mož je rekel: »Daj jim jesti. Glej, kako me ta punčka gleda, ko jem!« Zelo dobra je bila tista juha s kruhom, čeprav je že bila *žautova*. Popoldne sva se vračali s polnimi nahrbtniki, mamin je bil težak tudi čez 20 kg, ko je pa mama v mojega nalagala je rekla: »Za 10 let 10 kilogramov!« Ne verjamem, da je bilo v njem zares 10 kilogramov, vendar je bil težak, saj se spominjam, da sem med hojo spala od utrujenosti in me je mama držala za roko in vlekla. Domov sva se utrujeni in izčrpani vrnili šele zvečer. Napila sem se mleka in v hipu zaspala.

V letih 1949 in 1950 pa smo komate izdelovali po naročilu Kmetijske zadruga, ki jih je potem prodajala po vsej Sloveniji. Narediti smo jih morali mesečno okrog 200!

To je delček spominov na življenje v moji rojstni Sibiriji. Pri nas, na začetku Otlice s predmejske strani nad cesto, je trava vedno tri tedne pozneje ozelenela, zato so rekli: »Pri vas je kot v Sibiriji!«. Pod cesto pa se reče Kitajska, ker je tam v isti hiši bivalo tudi več družin z več otroki, da se ni vedelo, čigav je kateri, zato so pravili: »Tam vas je kot Kitajcev!«

Skupina Jesen

Srečevanja v skupini Jesen mi pomenijo mnogo, čeprav sem se vanjo vključila šele po dveh letih njenega delovanja. V njej se razvedrim, razveselim in tudi za dušo nekaj dobim. Spominjam se moje botre, ki mi je bila zgled vere. Ko sem imela 12 let, sva šli z mojo starejšo k njej na obisk. Do Ajdovščine peš, od tam pa z avtobusom v Postojno. Zvečer sva s sestro odšli spat, ona pa je šla še po nekih opravkih. Bila je že študentka v Ljubljani in zelo aktivna v raznih dejavnostih. Ob 11. zvečer je ona tudi prišla v posteljo in videla sem, kako je vzela Sveto pismo in eno uro ob njem molila. Od presenečenja nisem mogla spati in sem rekla sestri: »Glej, medve sva na hitro zmolili samo 'Jezus, blagoslovi me', ona pa že celo uro bere Sveto pismo.«

Na koncu naj zapoje še ta pesem kot spomin na lepe pevske večere mojega otroštva:

Bledi mesec mimo spremlja
zvezdo damco,
ko zvečer slonim pred tvojo kajžico.
Srce me boli, duša pa trpi,
kje, oh kje si, zvezdica mojih mladih dni.
Tudi meni je zvezda sreče nekdanj sevala,
ko mladost pesmi mi je pevala.
Pa prišel je tam oblak teman
in odnesel zvezdo sreče Bog ve kam.
Se spominjam davnih časov mojih mladih let...

hiša – bivalni in delovni prostor s pečjo v pritličju
hojnica – doma narejena sveča iz čebelnjega voska ali svinjskega loja
kamra – soba nad hlevom, tri stopnice višje
dulnc – veter, ki piha iz doline
jnk – žebelj za kovanje čevljev
uprtnjak – koš za nošnjo na hrbtu
lajta – velik koš za listje, visok tudi več kot meter
komat – volovski jarem
dali paljt – porjaveti v dimu nad ognjem

Op. ur.: Gospa Bruna Likar živi na Gradišču v Ajdovščini.

DOGODKI IZ OTROŠTVA

dorica brajda

Dorica Brajda

Sem hčerka Ize Brigitne in Lojzeta Sivškega. Brigita je bila moja stara mama. V Brigitni hiši sem tudi privekala na svet, in sicer 21. septembra 1932. Toliko, da veste, od kod izviram.

Najprej se moram zahvaliti tistemu, ki se je potrudil, da je našel moj naslov in mi poslal časopis Gora. Kdo je bil, tega ne vem, kdorkoli že je, iskrena mu hvala (prve številke žal nimam).

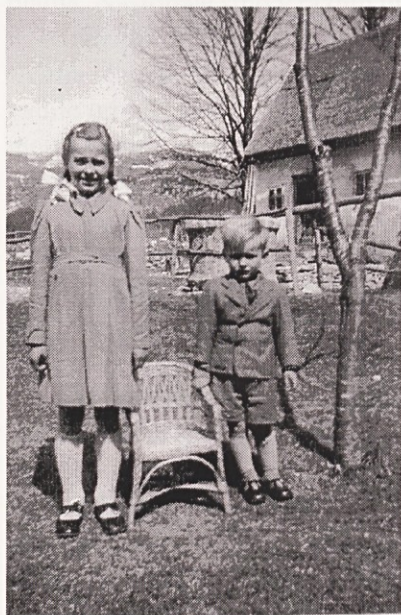
Hvala tudi za poslano vabilo za odkritje spomenika in proslavo, 1. septembra lani. Na proslavo sem prišla, večernega srečanja pa se nisem udeležila, ker sem iz Kopra prišla sama, ponoči pa nerada vozim. Proslava je bila odlično izvedena, zelo ste se potrudili. Zaslužite si veliko priznanje, pa še vreme je bilo naklonjeno.

Dogodkov iz otroških let se spomnim veliko, nekaj jih bom opisala.

Zelo rada sem hodila v gozd, vendar me mama ni nikoli pustila, da bi šla sama. V gozd sem lahko šla le s stricem Francetom Libravim, Fanico Cuntusko in s starimi starši. Vsi so že pokojni. Dokler je bila nona še živa, sem bila vedno pri njej, tudi spala sem pri noni in nonotu na sredini.

Spominjam se nekega dne, snežilo je, snega je bilo že precej. Nenadoma zaslišim trkanje po vratih. Nona odpre vrata in na pragu so stali trije bosi otroci. Nona jih vpraša: »Kaj niste šli u šulo?« V en glaso so odgovorili: »Ne, nimamo čišmu za vbt!« Snega je bilo že do gležnjev, otroci pa so dodali: »Mama nas je poslala, če bi nam lahko dali malo krompirja.« Nona jih je spustila v kuhinjo, dala vsakemu kos kruha in skodelico mleka, da so se pogreli. Za domov jim je dala krompir, kislo mleko, zdrob za polento in kos špeha, rekoč: »Povejte mami, da če bi vas poslala spomladi, bi dala več krompirja, da bi ga vsadili in ga zdej ne bi

bilo potrebno hodit prosit.« Otroci so odšli, nona je gledala za njimi in jokala. Vprašala sem jo, zakaj. »Ker se mi smilijo,« je odvrnila in dodala: »Veš, utrok, zamučana ni ne pisana ne brana, sam člouk ne mure zmirem moučēt«. Verjetno ji je bilo žal, kar je otrokom rekla. Tedaj sem bila stara par mesecev več kot pet let, vendar se dogodka spominjam še danes.

Dorico in brata Milka je leta 1942 pred domačo hišo fotografirala Cvetka Podmajska (foto iz arhiva D. Brajda)

drugega doma nismo imeli. Pisati in brati so me naučili moji strici. Nono, ki je veliko delal v Avstriji, pa je znal tudi nemško. Rad bi bil naučil tudi mene, vendar ga nikoli nisem ubogala. Naučil me je le šteti do deset, to znam še danes.

Hodila sem v peti razred. Za malico so kuhali mineštro, pašto in fižol. Za tiste čase je bilo to prava poslastica. Vsak dan so poklicati nekaj učencev na malico, ne vedno istih, verjetno revnejše ali pa bolj priljubljene.

Sama nisem spadala ne med prve ne med druge. Pa vendar sem nekega dne zaslišala moje ime. Pogledal sem v kuhinjo - bila je sestrična Cvetka. Na mizi je bil krožnik z mineštro, rekla je, naj jem. Toda v sobi je bila tudi tašča od *sekretarjota*, on je bil fašist. Gledala me je in vprašala, če je mineštra dobra. Pohvalila sem jed, ona pa si je ogledovala moje kite in rekla, da imam lepo urejen lase. Potem me je še vprašala, zakaj imam črne mašne, in jaz sem jih odvrnila, da so mi fašisti nono ubili. Sestrično je vprašala, kaj sem odgovorila, ona pa se je hitro znašla in ji rekla, da mi je umrla nona.

Tako sem bila vzgojena in na tako vzgojo, ki sem jo imela, sem še vedno ponosna.

Nemška ofenziva, požig Predmeje, 11. oktober 1944.

Streljanje se je začelo že zelo zgodaj zjutraj. Mama je naredila zajtrk, potem smo šli v klanico, ki je bila velbana. Z nami so bili tudi sosedi in teta od mame, rekli so ji Krančuka, njenega imena se ne spominjam. Streljanje je bilo slišati vedno bliže, nakar je v našo kuhinjo priletela

Seveda moram nekaj povedati tudi o tisti grozni noči Pri Brigitnih. S sosedovo punčko Dragico sva se zaigrali do mraka. Poklicala sem mamo in ji rekla, da grem spak k noni. Mama je zakričala nazaj, naj počakam, ker bo pogledala, če so *kavalete* že na cesti. Nato je rekla: »Nikamor ne boš šla, *kavaleta* je že na cesti.« Bila je policijska ura. Začela sem jokati, mama pa je rekla: »Jokaj, jokaj, jaz pa sem mislila, da si že šla.« Vidite, po takem naključju sem ostala živa; če so pobili vse ostale, bi verjetno tudi mene.

V šoli smo imeli učiteljico, Giuseppino Scinelli. Nekega dne nam je razdeljevala slike Dučeta. Ko je z razdeljevanjem končala, sem sliko raztrgala. Prišla je do mene in vprašala: »Che cosa hai fatto?« Molčala sem. Nato mi je roke položila na klop in po njih s šibo udarjala. Le gledala sem jo, zajokala nisem. Čez čas me je pustila, šla po drugo sliko in mi jo brez besed izročila. Po tistem sem rekla: »Jo bom pa raztrgala na poti domov.« Tako sem tudi naredila in jo odvrгла po Markovi dolini. En sošolec me je videl in rekel, da bo povedal učiteljici; ne vem, če ji je povedal, drugi dan mi ni rekla ničesar. Poleg vsega je name tudi veliko kričala: »Sei dura come un asino.« Vendar mislim, da ni bilo tako, saj sem znala pisati in brati, še preden sem šla v šolo, seveda po slovensko. Brala sem iz katekizma in mašne knjige, saj

Doričin stric Štefan je bil v času, ko so mu pobili starše, pri vojaki (foto iz arhiva D. Brajda)

granata ali kaj. Naenkrat je bilo vse v ognju. Hiša je bila krita s slamo in vse je takoj zagorelo. Zatekli smo se k Jurjevim, med begom je bila v glavo ranjena teta Krančuka. Tam smo ostali do poznega popoldneva. Prišli so Nemci, nas izgnali iz hiše, hišo polili z bencinom in zažgali. Neka ženska, imena ne poznam, je znala nemško in jih vprašal, kaj naj zdaj gremo, ko je vse požgano. Hajdenšaft, Gerc, sem si zapomnila nemški odgovor, kar naj bi pomenilo da naj gremo v Ajdovščino ali Gorico. Nato so nas poslali loviti kokoši. Tista ženska, ki je znala nemško, jim je rekla, da bo bolj enostavno, če kokoši kar postrelijo. Ta prizor so opazili partizani in so vžgali po Nemcih. Mi smo se zatekli v gankarsko klanico in zaprli vrata za seboj. Ogenj je že padal s strehe. Nemci so tekali naokrog, toda vrat niso odprli. Z nami je bila tudi Franca z dojenčkom, ki je jokal, saj je bil lačen in moker. Njena mama ji je rekla: »Franca, udeši, bo sam ob tisto, če ne bo ob vse nas.« So lepi spomini, kaj?! Vprašala sem mojo mamo: »Saj ga ne bo?« »Ne bo ga, ne!« je odvrnila. Ko se je stemnilo, ni bilo več slišati tekanja in nemškega kričanja. Previdno smo odprli vrata, odšli ven in se zatekli k Betki. Tam je bila polna hiša ljudi. V spomin se mi je vtisnila le podoba nunce Štalarske ter Cilke z mrtvim otrokom v naročju.

Brat Milko, mama Iza in Dorica ob hiši na Predmeji (foto iz arhiva D. Brajda)

Še en dogodek, preden so nam Nemci uničili hišo.

Bilo je popoldne, ko je skozi vrata stopila teta Roza Sivška, vsa zadihana: »Ježeštena, tle je partizan, Nemci grejo, so že Podhribom!« Res je bil kurir, prišel je po pošto k mami. Partizan je stekel po Dolincih in k sreči pravočasno zbežal. Mama mi je rekla, naj grem pogledat, če so že Na Hribu, in če so, naj ne začnem takoj teči, ampak naj se delam, da pobiram špičke. Tako sem tudi storila. Nemci so v trenutku prišli pred hišo, bilo jih je ogromno, a le dva sta vstopila. Eden je stopil k meni in mi položil bajonet na prsi. Drugi je z roko pokazal mami, naj mu razkaže senik. Gor je seno prebadal in vse razbrskal. Ko se je vrnil v kuhinjo, je vojaka odrinil proč od mene, rekoč: »Kinder!« Ogleadal si je še ostale prostore. Tisti, ki je držal bajonet na meni pa je začel brati po slovensko, saj je imela mama nad mizo lep prtiček, na katerem je bila na sredini izvezena košarica s cvetjem, pod njo pa napis: 'Kjer mož in žena se ljube, tam rajski ptički žvrogle'. Očitno je bil Slovenec. Potem je prišel oni Nemec in dejal: »Kaman!« Potem sta oba odšla, za njima pa še vsi ostali, ki so čakali zunaj. To se je zgodilo nekje proti koncu septembra leta 1944. Spominjam se zelo dobro, saj mi je mama par dni prej za rojstni dan spekla lešnikove piškote.

Z bratom Milkotom sva imela zelo skrbne in pridne starše. Mama je vedno skrbela, da sva bila z bratom lepo oblečena in obuta. Za razliko od drugih sva imela obuvalo tudi poleti - bosa sva hodila le, če sva sama hotela. Tudi lačni nismo bili, dokler smo imeli dom. Vedno je bilo vse vsajeno in posejano. Imeli smo kravo, dve ovčki, prašiča in kokoši. To je zadostovalo za takšno družino, kot je bila naša. Ko je bil oče mobiliziran v italijansko vojsko, smo ostali samo trije. Oče je prišel iz Barija na otok Vis s I. prekomorsko brigado, od tam pa je bil razporejen v Bosno. Domov se je vrnil šele po končani vojni.

Dom je bil uničen in z njim vse imetje. Toda oče je bil zelo priden in kaj kmalu je usposobil dom za vselitev. Da je bil oče priden delavec, lahko potrdi vsak, ki je delal z njim, ali komur je kdaj pomagal pri kateremkoli delu. Oče se ni nikoli hvalil, hvalilo ga je delo samo. Njegovo delo je vidno marsikje na Predmeji in tudi na Goriškem, kjer je zadnja leta živel. Nenazadnje je pomagal pri gradnji hiše mojemu bratu Milkotu in meni sami.

Bedna so bila ta moja otroška leta, kljub temu se jih rada spominjam. Bojim se sicer, da zvenijo spomini preveč po otročje, toda tolažim se z dejstvom, da se je vse to dogajalo v mojih ranih otroških letih, od mojega 5. do 12. leta

Za konec pa najlepše pozdravljam vse Predmejčane in vsakega posebej, ki bo bral te moje skromne vrstice.

POMARANČA

cvetka velikonja - palirjeva

Kadar megla naredi ozek bel trak ob hribovju Malega in Velikega Golaka tja čez do Sorteža, tedaj pravimo, da je poletja konec. Zastava prinese jesen. Otožna je in mokra. Iz nizke megle rado rosi. Mokrota lega na apnenčaste grublje, kamnite ograde, na sesedeno rastlinje. Pastirske suknje postajajo težke.

Vendar je bil za pastirje ta čas najlepši. Mejniki niso več veljali. Živina se je svobodno pasla po zlizanih travnikih, iskala ostanke trav, le šopi srebrnkastih bodečih než so ostali nedotaknjeni. Pastirice smo v zavetju grmovja kuhale in pekle, od časa do časa pogledale pasoče krave in ovce. Brezskrbno smo se igrale.

Zgodnja jesen je bila hujša. Gole gmajne so kazale rebra, a travniki so se bohotili od nove detelje, sveže trave, zrasle po košnji otave.

Prvi dan po šagri je bil še vedno prazničen, vendar sva s starim tatom odgnala ves hlev na mlad travnik pod hišo, ob poti proti Blaškovim. Čreda se je veselo zapodila proti dobri gostiji, toda uštela se je. Tata je z bližnjega grmovja odlomil nekaj vej, z očmi odmeril del travnika in dejal: "Do tu boš danes pasla."

Veje je zapičil na mejo oddeljenega in odšel.

Prepuščeno mi je bilo težko opravilo. Živina je hlastala sočno travo, še več pa pomendrala in silila na prepovedano območje. "Sivc, nazaj! Pirha, nazaj! Mavra, Cika, nazaj!" Švrkanje šibe ni pomagalo.

Volom se je vdiral, krave so si z jezikom kradle najboljše poslastice. Brbotajoče ovce niso mirovale. Z neznansko naglico so grizle stebelca, med hlebce kravjekov spuščale svojo okroglo kramo. Prava zmešnjava na majhnem koščku radosti.

Pošteno sem se oddahnila, ko sem lahko odgnala domov.

Nekega svetlega popoldneva sem v pozni jeseni sama pasla čez Rob proti Polajnkim njivam do Dolinc. Na vrhu klanca sem zaman zrla proti hrbotom stisnjenih hiš, da bi zagledala družbo pastiric. Ni jih bilo, zato sem začela s staro igro. S šibo v iztegnjeni roki sem se vrtela, vrtela, da se mi je skoraj stemnilo pred očmi. Ko sem vsa zadihana obstala, sem jih zagledala na Polhavem pašniku. Toda niso bile pastirice, pač pa mladi fantje, veselih obrazov, z ogrnjenimi suknjiči, podobni brezskrbnim planincem. Razoglati, z nahrbtniki čez ramena. Puškami. Smeje so šli mimo. Eden je postal.

V roko mi je stisnil okroglo sočno pomarančo.

OTROŠKA DOMIŠLIJA IN ZAVRHOVEC

roman kovač

Življenje otrok na vasi je bilo nekoč mnogo bolj razgibano in prosto. Na vaškem dvorišču je v moji mladosti vodil petelin kokoši in prešerno kikirikal. Ob hiši je tekel potok, ki je tako prijetno žuborel in v vročih dneh dajal dobrodošlo osvežitev. V potoku so bile ribe, raki pa tudi kakšna žaba ali krastača se je videla. Najbolj me je zanimal mrest – žabja jajčeca, ki so bila povezana z nekakšno sluzjo med korenine dreves. Iz teh jajčec so se razvili paglavci. V prvi fazi so bili podobni kroglici z repkom, ki jih je poganjal po tolmunu. Sčasoma so se kroglice preobrazile v glavico s prvimi okončinami. Spominjali so me na človeško ribico oziroma proteusa, ki je bil naslikan na istoimenski reviji, ki jo je mesečno prejemal starejši brat. Paglavci so bili sicer črni – toda saj smo tudi ljudje različne polti kože.

V hlevu je bila goveja živina, s katero sem bil v sozvočju. Posebno sem imel rad teličke. Lahko sem jim potožil vse svoje težave. Ob tem so me še polizali po roki, v kolikor je bila glava blizu smrčka, sem dobil poljub tudi na obraz.

V potoku sem postavljaj mlinčke – vretena, podobno kot tudi moji vrstniki. Poimenovali smo jih po raznih tovarnah v Lokavcu (Fužina, Žaga, Mlin, Koblarna, Stopa in Mlatilnica). Odnosi med vrstniki so se tudi včasih skalili, zavist in nevoščljivost med prijatelji – rivali so v nočnih urah plačali mlinčki – konkurenčne

tovarne. Zaradi tega so prišle v spor tudi naše matere. Niso verjele, da bi bil njen otrok sposoben takšnega hudodelstva! Toda mlinčki so bili vendar pogosto onesposobljeni!

Starši, bratje in sestre, so me vzgajali z besedo, včasih pa tudi z leskovko. V mojih mislih so bili ti prijemi prehudi, vendar sem bil v podrejenem položaju in sem jih moral sprejemati. Pri besedni vzgoji so bile običajno grožnje, kaj se bo zgodilo, če ne bom priden. Na primer: »Učitelj te bo za ušesa, zdravnik ti bo dal injekcijo v zadnjo plat, za pastirja ovac boš šel po svetu.« Pastirja ovac po svetu - to je bilo pa zelo hudo. Namreč moj brat, ki je bil med vojno 1943 ranjen in je nato umrl, je tudi pasel ovce na Krasu. Zato mi je bila ta možnost zelo verjetna.

Nekega poletnega popoldneva je naša družina odšla pobirat krompir na parcelo, ki se imenuje Police. Mama je zaradi rahlega zdravja ostala doma, saj je imela tudi mnogo drugih opravil – šivanje ('blekanje') oblačil. Časi so bili taki, da je bilo blaga malo. Hlače, ki smo jih nosili, so imele toliko zaplat (blekov), da se ni vedelo, kateri je prvi ali zadnji. Pisalo se je namreč leto 1953. Po pripovedovanju starejših je bilo še huje kot med vojno.

Oče in najstarejši brat sta vpregla v voz junca, na voz pa naložila osipalnik, ki je služil tako za osipanje koruze kot tudi za izkopavanje krompirja. Oče in brat sta tako začela iz neder zemlje dvigovati krompir na plano. Sestra Dora in jaz sva ga pobirala v košare. Polne košare sva stresala v vreče, ki so bile razvrščene vzdolž njive. Pobiranje krompirja mi je postalo monotono. Pričel sem sestro spraševati razne vsakdanje stvari in tožiti, da me boli hrbet. Sestra mi je mirno odgovorila: »V redu, boš šel pa ovce past k Zavrhovcu na Goro.« Ojoj, v tem trenutku sem postal najboljši dninar. Minilo je kakšnih petnajst minut, ko se je na spodnjem koncu njive pri očetu ustavil meni nepoznan moški. Njiva je bila dolga okoli 100 metrov. Radovednost me je grizla. Kdo je ta moški? Zato sem vprašal sestro: »Dora, kdo je stric, ki se pogovarja z očetom in bratom?« Sestra je spontano odgovorila: »Ja kaj ne vidiš - Zavrhovec se pogovarja z očetom, kako boš šel past ovce k njemu na Goro!« Telo mi je okamenelo, dih je zastal, oči so videle samo še meglo. KONEC JE VSEGA - VSEGA JE KONEC! Možgani so se odklopili, delovati je začel nagon po samoohranitvi. Naslednji trenutek sem se vzravnaval in pognal proti domu z nadnaravno hitrostjo. Sestra si seveda ne bi niti v sanjah predstavljala, da bodo imele njene besede tak učinek. Tudi ona se je vzravnavala in pognala v dir za menoj, da me ujame, še preden pridem do mame. Vedela je namreč, da bo kregana, če bom jaz hitrejši. »Manj strašna smrt je v črne zemlje krili, kot so pod svetlim soncem sužnji dnovi,« sem najbrž mislil med tekom in pridrvel v kuhinjo, kjer je mama ravno pripravljala južino. Zdrvel sem po stopnicah, ki so vodile v kambre, in v loku zletel pod posteljo v najtemnejšem kotu. Srce mi ni bilo, ampak samo šumelo, tudi dihati si nisem upal, čeprav sem bil povsem zasopel. Mama se je hudovala: »Kaj si storila otroku?« Sestra pa: »Ne vem, samo Zavrhovca sem mu omenila!« Mama jo je pokarala, da se s takimi stvarmi ne gre igrati. Nekako po dvajsetih minutah sem na mamine prošnje vendarle prišel izpod postelje in ji planil v naročje. Materino naročje reši vse tegobe in probleme, ki se porajajo v srcu otroka.

Stric, ki se je pogovarjal z očetom, je bil moj stric Viktor, ne pa Zavrhovec. Strah ima velike oči, otroško srce pa je nežno in odrasli ne vemo, kako se lahko odzove v danem trenutku.

MENJALNICA - TRAFIKA

Zvonka

BORZNO POSREDOVANJE

C2, AJDOVŠČINA, TEL.: (05) 3689 077

- vedno ugodni tečaji tujih valut
- odkup in prodaja delnic podjetij in PId-ov
- pripravljate se, da je pri ZVONKI postopek najhitrejši in najugodnejši
- sočasno lahko izbirate med bogato ponudbo usnjenih izdelkov

PRI ZVONKI DOBITE ČASOPIS GORA IN ZBORNIK MATI GORA

DRUŠTVO PODEŽELSKIH ŽENA JE SHODILO

Potem ko so se gorjanske ženske tudi formalno povezale v društvu, so delo zastavile še bolj odločno. Tako so pripravile izpopolnjevalni tečaj klekljanja z namenom, da dvignejo svoje delo oziroma izdelke še na višjo raven. Špice so zaščitni znak ženskega rokodelstva na Gori in jih seveda večina žena in deklet obvlada, vendar so čutile potrebo po nadgradnji, po dodelavi, sodobni motiviki, zahtevnejših tehnikah. In tako se je

30 urnega usposabljanja, ki ga je vodila Ivica Vidmar, strokovna učiteljica klekljanja, udeležilo deset članic društva. Pri tem je tudi pomembno, da si društvo ustvari hišni slog oziroma razpoznavni slog. Ne gre pa le za čipke same, pač pa tudi, kako jih ponuditi kot darilo, čestitko in podobno. Embalažo za čipke je domiselno oblikovala Oriana Velikonja – Grbac in je za zdaj še v prototipih.

Gorjanske ženske na tečaju (foto Barbara Likar)

Gorjanke pa so zastopale celo severnoprimorsko regijo. Delovaje društva so ponazorile z besedami, izdelki (tudi zeliščnimi), pa tudi s pesmijo, ki je od nekdaj spremljala skupinska ženska dela, kot je tudi klekljanje. Odpele so Prav lepo je res na deželi, Dekle je po vodo šlo, Je pa davi slanica padla, pesmi, ki so jih vadile pod vodstvom Filipa Vidmarja – Štulskega. Z veseljem pevske vaje nadaljujejo.

Celovita in učinkovita predstavitev primera, kako lahko društvo deluje in uspeva na podeželju, ni ostala brez odziva – idrijska razvojna agencija jih je povabila k sodelovanju pri vseslovenskem projektu 'Idrijska čipka'.

Društvo je tudi uspešno izpeljalo predstavitev v okviru programa Prepare, to je nov mednarodni program za podeželje, ki je namenjen vključevanju nevladnih organizacij in društev v evropske tokove. Dogodek je bil na kmetiji Želinc v Straži pri Cerknem,

Gorjanske ženske na predstavitvi (foto Rosana Ščančar)

BAR NA OTLICI

BRUNA LIKAR s.p.

tel.: (05) 36 49 616

Pri Brunu dobite časopis GORA in vodnik POT PO DOLU GOR IN DOL

Časopis GORA izdaja Društvo za ohranjanje
in varovanje naravne in kulturne dediščine Predmeja.
Sedež uredništva je na Predmeji 106, 5270 Ajdovščina,
tel./fax: 05 36 49 023

Uredniški odbor:

Glavni in tehnični urednik: Edo Pelicon

Odgovorni urednik: Uroš Velikonja

Lektor: Franc Černigoj

Tisk: PG Sedmak Ajdovščina

Naklada: 500 izvodov

Oblikovanje logotipa društva GORA: Silva Karim

Fotografija na prvi strani: Katarina Marc

Fotografija na zadnji strani: Primož Breclj

ISSN 1408-7855 NUK Ljubljana